

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ANALIZA UKREPOV ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA V
LJUBLJANI

Ljubljana, september 2010

TEJA JAKLIČ - MEGLIČ

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom _____, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1	TRAJNOSTNI RAZVOJ	2
1.1	TRAJNOSTNI TURIZEM.....	2
1.1.1	CILJI TRAJNOSTNEGA TURISTIČNEGA RAZVOJA	3
1.1.2	INDIKATORJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA	4
1.2	POLITIKA OZAVEŠČANJA O TRAJNOSTI.....	5
1.3	TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA DESTINACIJ	6
1.4	TRAJNOSTNI RAZVOJ MESTNEGA TURIZMA	7
2	RAZVOJ IN VLOGA TURIZMA V LJUBLJANI	7
2.1	NOSILEC TURISTIČNEGA RAZVOJA LJUBLJANE	8
2.1.1	VIZIJA IN CILJI RAZVOJA TURIZMA V LJUBLJANI	9
2.1.1.1	VIZIJA	9
2.1.1.2	CILJI	10
2.2	TRAJNOSTNI VIDIK RAZVOJNIH PROJEKTOV LJUBLJANSKEGA TURIZMA.....	10
2.2.1	OKOLJSKI VIDIK	11
2.2.1.1	OKOLJSKI INDIKATOR	12
2.2.2	SOCIALNO – KULTURNI VIDIK.....	13
2.2.2.1	INDIKATOR SOCIALNE IN KULTURNE KVALITETE.....	15
2.2.3	EKONOMSKI VIDIK	16
2.2.3.1	INDIKATORJI EKONOMSKE KVALITETE	17
2.2.4	INDIKATORJI POLITIČNE URESNIČLJIVOSTI.....	18
2.2.4.1	Projekt Ljubljana Pametno mesto	19
2.3	OCENA STANJA TRAJNOSTNEGA TURISTIČNEGA RAZVOJA.....	20
2.3.1	SLABOSTI.....	21
2.3.2	NEVARNOSTI	22
	SKLEP.....	24
	LITERATURA IN VIRI.....	25
	PRILOGE.....	28

UVOD

Turizem je sistem, ki je močno vpet v družbeno-ekonomsko okolje in je tesno povezan z vsemi dejavnostmi sodobnega človeka. Njegov razvoj je zato tesno odvisen od številnih dejavnikov, ki lahko pospešujejo ali zavirajo njegov obstoj. Ravno zato igra pomembno vlogo v razvoju turizma, da je ta ustrezno oblikovan, zasnovan in voden (Destination and enterprise management for a tourism future, 2009, str. 62). Pojma ekologija in ekonomija sta na področju turizma združljiva bolj kot na kateremkoli drugem področju človekove aktivnosti, saj turizem temelji na privlačnosti okolja, njegova kakovost je osnova turistične ekonomije ter zaščita naravnega okolja ne samo da ne zavira turističnega razvoja, temveč je osnova zanj in hkrati zagotovilo da je turističen razvoj lahko trajen (De Rivera Icaza, 1990, v Mihalič, 2006, str. 45).

Tu je vidna vez med okoljem in turizmom, saj temelje turistične ponudbe predstavlja naravno okolje, njegovi elementi ter tudi kulturne in socialne značilnosti tega okolja (Mihalič, 2006, str. 13). Da pa lahko ohranimo ekološko ustreznost okolja oz. trajnost naravnih, kulturnih in socialnih zanimivosti, je potrebno delovati v sožitju z okoljem, ga skrbno varovati in obvarovati pred nadaljnjim uničenjem. In ravno skrb za okolje in sonaravni razvoj postajata eden izmed temeljnih razvojnih usmeritev sodobne družbe in podjetij, ki delujejo v okviru turizma. Lahko bi rekli, da dvig ekološke osveščenosti družbe in vse bolj strožja okoljska zakonodaja silijo vse deležnike v turizmu, da v svoj sistem poslovanja vključujejo skrb za varstvo okolja. Rastoč ekonomski pomen turizma za Slovenijo dodatno spodbuja potrebo po usklajenem načrtovanju razvoja v različnih sektorjih, povezanih s turizmom, s ciljem uresničevanja trajnostnega razvoja koncepta slovenskega turizma (Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za leto 2010, 2009, str. 26).

Namen diplomskega dela je predstaviti koncept trajnostnega razvoja ter prikazati njegovo implementiranje v turistični razvoj mesta Ljubljane. Cilj diplomskega dela pa je preučiti in prikazati kako, s katerimi ukrepi in v kolikšni meri glavni nosilci razvoja turizma v Ljubljani zasledujejo načela trajnostnega razvoja.

Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov, prvi del opisuje teoretični vidik trajnostnega turizma, njegove cilje ter pomembnost trajnostnega razvoja tudi na ravni destinacije, saj se Ljubljana poskuša pozicionirati in razviti kot destinacija, kar bo moč razbrati v drugem delu. Drugi del predvsem predstavlja oz. prikazuje, kako je implementiran koncept trajnostnega razvoja v razvoj ljubljanskega turizma. Navedene so številne aktivnosti, projekti ter ukrepi mestnih oblasti in deležnikov turističnega razvoja, na podlagi katerih je narejena analiza v kolikšni meri se turizem v mestu trajnostno razvija, koliko se je že in koliko se še namerava.

1 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Vedno več je govora o podnebnih spremembah, ki so posledica neodgovornega ravnanja z okoljem v preteklosti. Vse bolj vidne spremembe naravnega okolja so posledica neracionalnega izkoriščanja naravnih virov, nekontroliranih posegov v prostor in onesnaževanja. Obstaja pomembna vez med turizmom in naravnim okoljem, saj temelje turistične ponudbe predstavlja ravno naravno okolje ter kulturne in socialne značilnosti tega okolja. Mihalič (2006, str. 14) pojasnjuje, da so naravne, kulturne in socialne privlačnosti pogosto razlog, da se oblikuje turistično povpraševanje in le te postanejo sestavni del turistične ponudbe ravno z razvojem turizma. Ta vez oz. razprava o tej vezi se je v znanstvenih obravnavah pokazala že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, saj je Kaspar v svojem članku Turistična ekologija – nova razsežnost turistične znanosti definiral turistično ekologijo kot »vedo o odnosih med turizmom in okoljem« (Kaspar, 1973, v Mihalič, 2006, str. 62).

Z vedno večjim in širšim zavedanjem o globalnih ekoloških problemih je prišlo tudi do razvoja koncepta trajnostnega razvoja (angl. *sustainable development*), ki je bil prenesen na področje turizma. Ta je danes politično najbolj popularen ter družbeno priznan koncept okolju prijaznejšega turizma (Mihalič, 2006, str. 87). Koncept trajnostnega razvoja je tudi rezultat večjega zavedanja globalnih povezav med okoljskimi problemi ter socialno-ekonomskimi vprašanji, povezanimi z revščino in neenakostjo in s tem zaskrbljenostjo za zdravo prihodnost človeštva (Sustainable Development: Mapping Different Approaches, 2005, str. 39).

1.1 TRAJNOSTNI TURIZEM

Izraz trajnostni razvoj, ki je tudi osnova pojmu trajnostni turizem, je bil prvič uporabljen leta 1977 in je bil definiran kot razvoj, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi ogrožal možnost prihodnjih rodov, da zadostijo svojim potrebam. Trajnostni turizem je postal operativen šele desetletje kasneje, in sicer s poročilom »Naša skupna prihodnost« (angl. *Our Common Future*) Svetovne komisije Združenih narodov za okolje. V tem poročilu je koncept trajnostnega razvoja definiran kot razvoj, ki zagotavlja zadovoljevanje potreb sedanjih generacij in s tem ne onemogoča prihodnjim generacijam, da bodo zadovoljile svoje lastne potrebe (Our Common Future, 1987, str. 89). V literaturi se za izraz trajnostni razvoj uporabljajo tudi pojmi, kot so: zmerni razvoj, uravnoteženi razvoj, obstojni razvoj, usklajeni razvoj in sonaravni razvoj (Vuk, 2000, str. 93).

Obstajajo številne definicije trajnostnega razvoja in vse temeljijo na konceptu ohranjanja in varstva okolja za prihodnje rodove. Najbolj široko sprejeta definicija trajnostnega turizma je definicija Svetovne turistične organizacije Združenih narodov (angl. *United Nations World Tourism Organisation*, v nadaljevanju UN WTO), ki opredeljuje trajnostni turizem kot koncept, primeren za vse turistične oblike in destinacije, vključno z masovnim in nišnim turizmom (Mihalič, 2006, str. 97). Načela trajnostnega razvoja temeljijo na *treh stebrih: ekonomskem, socialno-kulturnem in ekološkem* (naravnem), med katerimi je potrebno najti

ravnotežje. Da pa bodo te tri dimenzije v ravnotežju, bi moral trajnostni turizem (Sustainable Development of Tourism, 2004):

- **optimalno uporabljati okoljske vire**, ki predstavljajo osnovo turističnega razvoja, da ohrani bistvene ekološke procese ter pomaga varovati naravno dediščino in biološko raznolikost;
- **spoštovati socialno-kulturno avtentičnost** lokalne skupnosti, zaščititi živo in grajeno kulturno dediščino in tradicionalne vrednote ter prispevati k razumevanju in toleranci med različnimi kulturami;
- **zagotavljati dolgoročno ekonomsko uspešnost**, ki omogoča socialne in ekonomske koristi za vse udeležence in njihovo pravično razporeditev, vključno na področju stabilne zaposlitve, priložnosti za zaslužek, socialnih storitev za lokalne skupnosti, in prispevati k zmanjševanju revščine.

Opredelitev posebej še dodatno *zahteva*, da trajnostni razvoj tudi **vzdržuje zadovoljstvo turistov** in *krepi* njihovo **ekološko odgovornost** (UN WTO, 2006, v Mihalič, 2006, str. 98).

1.1.1 CILJI TRAJNOSTNEGA TURISTIČNEGA RAZVOJA

Trajnostni turizem torej lahko opredelimo kot turizem, ki zadovoljuje potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja in lokalnega prebivalstva in pri tem upošteva prihodnje ekološke, ekonomske in socialno-kulturne vplive (UNEP, 2005, str. 12).

Trajnostni turizem *zahteva* tudi dobro informiranost in močno **politično vodenje**, ki gradi na **sodelovanju vseh deležnikov** razvoja. Poudarek je tudi na oblikovanju konsenza, saj brez sodelovanja širšega političnega in družbenega okolja trajnostnega turizma ni mogoče uresničevati v praksi. Iz tega izhaja tudi to, da je doseganje ciljev trajnostnega turizma kontinuiran proces, ki zahteva spremljanje okoljskih vplivov in popravljanje morebitnih odstopanj (Mihalič, 2006, str. 99).

Že je bilo omenjeno, da turizem temelji na izkoriščanju okolja, vendar pa je na drugi strani pomembno dejstvo, da je ohranjeno okolje glavni dejavnik dolgoročne uspešnosti poslovanja v turizmu in zato je pomembno, da je turizem ustrezno oblikovan, načrtovan in voden. Za doseganje konkurenčne prednosti v času hitrih sprememb je zato velikega pomena, da imajo vsi turistični deležniki jasno opredeljene cilje, smernice razvoja in upravljanja (Destination and enterprise management for a tourism future, 2009, str. 63).

Program Združenih narodov za okolje (angl. *United Nations Environment Programme*, v nadaljevanju UNEP) je razvil ogrodje za politiko za doseganje trajnostnega turističnega razvoja. Ta temelji na treh stebrih trajnostnega razvoja ter predlaga dvanajst **ciljev**, ki so: sposobnost *ekonomskega preživetja*; *lokalna prosperiteta*; *kakovostna zaposlitev* zaradi razvoja turizma; težnja po široki in *pošteni razdelitvi ekonomskih in socialnih koristi*;

zagotavljanje *zadovoljstva obiskovalcev*, *sodelovanje lokalnih skupnosti* pri načrtovanju in razvoju turizma; *blagostanje lokalnega prebivalstva*; spoštovanje in *ohranjanje kulturne ter zgodovinske dediščine*; ohranjanje in *krepitev kakovosti krajine* ter preprečevanje fizičnega in vizualnega slabšanja *okolja*; spoštovanje in varstvo *biološke raznovrstnosti*; čim manjša raba *redkih in neobnovljivih virov* ter ohranjanje *ekološke kakovosti* (UNEP, 2005, Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers).

Vsi ti cilji so enako pomembni in doseganje teh je z vidika trajnostnega turizma kontinuiran proces, v katerem je potrebno stalno usklajevanje in iskanje konsenza med njimi. V tem procesu morajo sodelovati vsi zainteresirani za razvoj turizma (Mihalič, 2006, str. 100).

1.1.2 INDIKATORJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA

Tako kot kjerkoli drugje, tudi na področju trajnostnega turizma potrebujemo neka merila, s katerimi ocenjujemo napredek in ali se neka osnovna načela oz. zahteve in cilji trajnostnega turizma upoštevajo. V drugem delu diplomske naloge je za vsak vidik trajnostnega turističnega razvoja predstavljen tudi po en indikator za turizem v Ljubljani.

Zato je organizacija UN WTO že od leta 1992 zelo aktivna na področju razvoja in implementacije indikatorjev (UN WTO, 2004, str. 9). Poznani so številni splošni in specialni modeli indikatorjev trajnostnega turističnega razvoja. Na tem področju pa je med temi najbolj dodelana in poznana ravno lista indikatorjev, ki jih je oblikovala Svetovna turistična organizacija (Mihalič, 2006, str. 101). Indikatorje trajnostnega razvoja turizma UN WTO (2004, str. 8) opredeljuje kot merila prisotnosti ali resnosti problemov in kot signale prihajajočih situacij ali problemov. Definira jih tudi kot merila tveganja in potencialnih ukrepov ter kot sredstva za identifikacijo in merjenje rezultatov teh ukrepov.

Indikatorji se nanašajo na dve področji, in sicer na področje vplivov na okolje in področje kakovosti destinacije (Mihalič, 2006, str. 101). V skladu z definicijo trajnostnega turizma morajo indikatorji meriti spremembe na področju ekonomskega, socialno-kulturnega in naravnega okolja. Ker pa implementacija koncepta trajnostnega razvoja zahteva tudi politično voljo in podporo, se indikatorji nanašajo tudi na politično okolje in merijo politično uresničljivost koncepta (Mihalič, 2006, str. 102). Brez politične pripravljenosti, instrumenti ne bodo niti sprejeti niti uporabljeni v praksi, zato v okviru organizacije Ecotrans deluje program prostovoljne iniciative za trajnostni turizem VISIT (angl. *Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism*), ki loči med štirimi skupinami indikatorjev (VISIT, 2004):

- *indikatorji politične uresničljivosti*, ki kažejo pripravljenost za implementacijo koncepta trajnostnega razvoja. Prisotnost lokalne politike za spodbujanje trajnostnega razvoja, vključenost oz. sodelovanje vseh deležnikov, obstoj naravnega in kulturnega premoženja, ipd.
- *okoljski indikatorji*, ki se nanašajo na promet, uporabo zemlje, biološko raznolikost in turistično aktivnost, rabo energije, uporabo vode ter upravljanje z odpadki. Merijo torej

delež turistov, ki prispejo z okolju prijazno obliko prometa, delež obnovljive energije v celotni porabi energije, kakovost vode za kopanje ali za pitje ipd.

- *indikatorji socialne in kulturne kvalitete* in se nanašajo na razvoj življenjskega standarda lokalnega prebivalstva in na kakovost destinacije z vidika varnosti obiskovalcev. Primeri indikatorjev: delež turističnih delavcev, ki niso stalni prebivalci, delež zemlje, ki ni v lasti stalnih prebivalcev, število zabeleženih tatvin ipd.
- *indikatorji ekonomske kvalitete*, ki dajejo informacije o vplivu turizma na zasluge lokalnega prebivalstva, o odvisnosti celotnega gospodarstva od turizma in sezonski variabilnosti. Primeri: povprečno trajanje obiska turistov, delež turizma v celotnem BDP destinacije ipd.

Ti indikatorji trajnostnega razvoja, so le eni izmed 13 instrumentov, ki jih je UNEP priporočil vladam v uporabo za zagotavljanje in vplivanje na področju trajnostnega razvoja turizma. Kako so ti indikatorji merjeni in uporabljeni v turistični destinaciji Ljubljana, je predstavljeno v drugem delu naloge. Preostalih dvanajst instrumentov UNEP-a so: prepoznavanje meje razvoja oz. omejevanje števila obiskovalcev turističnih atrakcij, zakoni in predpisi, prepovedi in dovoljenja, načrtovanje uporabe prostora, ekološki davki in ekološke subvencije, ekološki kodeksi obnašanja, prostovoljno poročanje in spremljanje ekološkega obnašanja, prostovoljno certificiranje, prispevki in donacije, zagotavljanje infrastrukture in financiranje managementa, doseganje t.i. kritične mase (angl. *capacity building*) s strateškimi povezavami, marketing in promocija ter informiranje in izobraževanje o trajnostnem turizmu (Mihalič, 2006, str. 104-106).

1.2 POLITIKA OZAVEŠČANJA O TRAJNOSTI

Povzamemo lahko, da je za učinkovito delovanje koncepta trajnostnega razvoja nujno potrebno usklajeno sodelovanje vseh deležnikov ter močno politično vodstvo in da je doseganje le-tega nepretrgan proces, ki zahteva stalno merjenje učinkov. Trajnostni turizem naj bi zagotavljal tudi visoko raven zadovoljstva turistov in pripomogel tudi k njihovemu osveščanju o okoljskih problemih (Tourism Congestion Management at Natural and Cultural Sites: A Guidebook, 2004, str. 17). Torej usklajeno ukrepanje, podprto z ustrežno politiko vlade ter politika ozaveščanja turistov o trajnosti, je ključ do uspešnega implementiranja trajnostnega turizma (Program za trajnostni in konkurenčni evropski turizem, 2007, str. 4).

Vlada Republike Slovenije (RS) je v Strategiji razvoja Slovenije do leta 2013 opredelila trajnostni razvoj kot prioritarno načelo razvoja Slovenije, saj ji članstvo v EU prinaša obvezo spoštovanja trajnostnih načel in sonaravnih usmeritev 6. Okoljskega akcijskega programa EU¹, ki zahteva visoko raven zaščite okolja in zdravja. V skladu z Zakonom o spodbujanju razvoja turizma, kjer je trajnostni razvoj turizma opredeljen kot temeljna paradigma razvoja slovenskega turizma, upošteva tudi RNUST 2007-2011 (2006, str. 58). Taka razvojna usmeritev je tudi prioritarna tako za evropski turizem kot tudi za mednarodne skupnosti (UNWTO) na tem področju (Action for more Sustainable European Tourism: Report of the tourism Sustainability Group, 2007, str. 5). Rastoč ekonomski pomen turizma za Slovenijo izkazuje in narekuje potrebo po usklajenem načrtovanju razvoja v turističnih sektorjih s ciljem zasledovati koncept trajnostnega razvoja (Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za 2010, 2009, str. 26-28).

Vitalnega pomena je, da Slovenija oz. Vlada RS z ustreznimi instrumenti in usmeritvenimi politikami spodbuja in prispeva k uresničevanju ciljev nacionalnega in posledično tudi, kot članica EU, evropskega turizma. Kakšno vlogo ima pri tem Ljubljana, kot glavno mesto Slovenije, in v kolikšni meri mesto Ljubljana zasleduje načela trajnostnega razvoja na področju turizma, pa je predstavljeno v naslednjem poglavju in njegovih podpoglavjih.

1.3 TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA DESTINACIJ

Turizem je zelo povezan z drugimi sektorji v gospodarstvu, zato trendov v turizmu ni mogoče šteti ločeno od ključnih dejavnikov prihodnjega razvoja, od česar je odvisna tudi konkurenčnost. Zato je pomembno, da upravljalci turizma in deležniki opredelijo in raziščejo konkurenčne prednosti destinacije (Destination competitiveness – Applying different models, the case of Slovenia, 2006, str. 294). Konkurenčne prednosti seveda lahko med drugim bazirajo tudi na naravnih in kulturnih danostih, vendar pa v današnjem času sonaravni razvoj z upoštevanjem gospodarskih, kulturnih in družbenih potreb tudi lahko pomeni prednost.

Trajnostni turizem torej danes močno pridobiva na pomenu, saj so njegova načela praktično ukoreninjena tako v turistično ponudbo kot povpraševanje. In omenjeno je bilo že, da tudi vlade oblikujejo nove politike, ki naj bi spodbujale prakse trajnostnega turizma (The Partnership for Global Sustainable Tourism Criteria, 2010). Razvoj trajnostnega turizma mora zadovoljevati potrebe turistov in destinacij gostiteljic ter varovati in izboljševati priložnosti prihodnjega razvoja. Zatorej Mihalič (2006, str. 98) temu še dodaja, da je instrumente za trajnostni razvoj turizma smiselno uporabiti v masovnih turističnih destinacijah ali regijah.

Pomembno je torej, da se instrumenti, meritve in usmeritve navezujejo tudi na ravni destinacije. Vendar je, kljub pomembnosti zbiranja podatkov na tej zelo podrobni ravni,

¹ Program predstavlja steber, na katerega se opira okoljska politika Evropske unije v celem desetletju (2001-2010). Osnovni cilj tega okvira je določiti prednostne naloge na okoljskem področju in s tem zagotoviti učinkovito reakcijo tako na globalne izzive na svetovni ravni kot tudi na specifične probleme, ki jih srečujemo na ravni Skupnosti in na nacionalni in lokalni ravni.

ponavadi skoraj nemogoče izvesti, saj se ti nanašajo le na tiste dele destinacije, kjer je prisoten turizem. Problem je v tem, da se za namene uradne statistike podatki zbirajo usklajeno in na način, da je primerljiv v vseh državah članicah EU ter za namen celotne EU primerjalne analize, za kar pa so podatki za ožje geografske enote, torej destinacije, slabšega pomena in imajo nižjo ustreznost (Indicators for Tourism Sustainability in TSG Final Report, 2008).

1.4 TRAJNOSTNI RAZVOJ MESTNEGA TURIZMA

Obstaja veliko strokovne literature na temo trajnostnega turizma oz. njegovega razvoja. Vendar pa je njegova uporaba v mestnem okolju relativno nova. Rast turistične industrije tudi v mestnih destinacijah predstavlja različne izzive, kot so varovanje okolja, ohranjanje socialne strukture in kulturnih vrednot ter seveda vzdrževanje kakovosti življenja znotraj tega okolja (A network perspective on managing stakeholders for sustainable urban tourism, 2007, str. 445). Tu lahko potegnemo vzporednice s turističnim trajnostnim razvojem in enako velja za vodenje in izvajanje takega razvoja. Raziskave so pokazale, da se tudi za razvoj mestnega turizma zahteva vključenost mnogih partnerjev ter da je sodelovanje med različnimi interesnimi skupinami zapleteno in težko dosegljivo (Paskaleva-Shapira, 2001, v A network perspective on managing stakeholders for sustainable urban tourism, 2007, str. 446). Torej, zahteva se interakcija med javnim sektorjem in zasebnim sektorjem ter lokalnim prebivalstvom. V nadaljevanju, skozi različna poglavja, bo moč razbrati, ali si Ljubljana želi (trajnostnega) razvoja z vidika destinacije ter se znotraj tega osredotoča tudi na mestni turizem.

2 RAZVOJ IN VLOGA TURIZMA V LJUBLJANI

Kot vsak razvoj tudi razvoj turizma prinese za seboj spremembe in vplive, tako pozitivne kot negativne, pa četudi ta razvoj temelji na zahtevah trajnostnega razvoja. Ali mesto Ljubljana teži k trajnostnemu razvoju, s katerimi ukrepi (ki temeljijo na dokumentih, naštetih v spodnjem odstavku) ter projekti ta razvoj spodbuja in s katerimi ga zavira, opisuje to poglavje. Poglavje pojasnjuje tudi kdo in v kolikšni meri nosi vlogo nosilca pospeševanja turizma v Ljubljani.

Temeljni zakon, ki na ravni Republike Slovenije ureja področje turizma, je Zakon o spodbujanju razvoja turizma. Ta je stopil v veljavo leta 2004 in ureja načrtovanje in izvajanje politike vzpodbujanja razvoja turizma, določa organiziranost izvajanja turistične politike (na nacionalni ravni in na ravni turističnega območja), določa turistično takso, pa tudi pogoje za opravljanje dejavnosti organiziranja in prodaje turističnih aranžmajev, turističnega vodenja in spremljanja ter turističnih športnih storitev kot pridobitne dejavnosti. Poleg omenjenega zakona so zakonske in pravne podlage za delo zavoda Turizem Ljubljana še: Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o ustanovitvi javnega gospodarskega zavoda Zavod za turizem Ljubljana iz leta 2007, Odlok o turistični taksi v MOL iz leta 2009 ter Zakon o igrah

na srečo iz leta 1995 (Turizem Ljubljana, 2010a, str. 9). Drugi dokumenti so še: (1) Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije za obdobje 2007 - 2103², (2) Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007 - 2011 (RNUST)³ in (3) Nova trženjska strategija oziroma Razvojni načrt trženja slovenskega turizma 2007 - 2011⁴. Z njimi naj bi si Ljubljana zagotovila ustrezno pozicijo, ki bo podpirala in tudi na ta način omogočala izvedbo Strateškega razvojnega in trženjskega načrta turistične destinacije Ljubljana 2007 do 2013 (2006, str. 7).

Delo in razvoj turističnega sektorja temelji torej na zgoraj omenjenih dokumentih, kateri so imeli podporno vlogo tudi tej diplomski nalogi. Nekateri podatki so pridobljeni tudi na podlagi narejenih globinskih intervjujev. Globinski intervju je najbolj pogosta tehnika pridobivanja podatkov, z njim pa je cilj pridobiti kompleksne in individualizirane odgovore, iz katerih je moč razpoznati poglobljen vidik respondentovih stališč in izkušenj. Možnih je več načinov, vendar cilj ostaja, pokriti neko tematiko (Malnar, 2003, str. 48). Intervju sem opravila z dvema oseba, ki sta zaposleni na Mestni občini Ljubljana, ter z eno osebo, zaposleno na zavodu Turizem Ljubljana. To so bili: višja svetovalka na oddelku za kulturo, višji svetovalec za turizem na oddelku za gospodarske dejavnosti in promet ter vodja razvoja in kakovosti turistične ponudbe z zavoda Turizem Ljubljana. Vprašalnik se je za različne sogovornike intervjuja nekoliko razlikoval, zaradi različnosti področja njihovega dela, vendar so vsa vprašanja oblikovana tako, da so pokrivala in odgovorila na različne vidike razvoja trajnostnega turizma, zato ga prikazujem v osnovni obliki v Prilogi 5. Dokumenti navedeni do sedaj ter ugotovitve, povzete iz intervjujev, bodo služili kot podlaga za ugotavljanje trajnostnega turističnega razvoja Ljubljane.

2.1 NOSILEC TURISTIČNEGA RAZVOJA LJUBLJANE

Nalogo pospeševanja turizma v Ljubljani nosi Zavod za turizem Ljubljana, ki je v letu 2009 dopolnil osem let svojega delovanja. Kot javni gospodarski zavod se je v tem času izkazal kot učinkovita in fleksibilna organizacijska oblika izvajanja gospodarske javne službe. V letu 2009 je bila izvedena sprememba organiziranosti zavoda, in sicer je Mestni svet Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju MOL) ustanovil javni zavod Turizem Ljubljana, ki je pravni naslednik Zavoda za turizem Ljubljana (Turizem Ljubljana, 2010a, str. 5).

² Dokument je nastal pod vodstvom Regionalne razvojne agencije Ljubljanske urbane regije (RRA LUR) in opredeljuje prednosti vseh občin v LUR, postavlja cilje in razvojne prioritete regije in Območnega razvojnega partnerstva ter predlaga ukrepe in aktivnosti za njihovo izvedbo.

³ RNUST je strateški dokument na področju turizma, nastal pod okriljem Ministrstva za gospodarstvo, ki ga je Vlada RS sprejela 13.7. 2006 in je stopil v veljavo 1.1.2007.

⁴ Ta načrt je namenjen usmeritvam slovenskega turizma, vsem turističnim ponudnikom, turističnim destinacijam in predvsem Slovenski turistični organizaciji (STO) na področju trženja turistične ponudbe Slovenije. Podlaga in osnovne strateške usmeritve tega načrta pa izhajajo iz RNUST-a.

Turizem Ljubljana je konec leta 2004 pripravil projekt z naslovom Turistična destinacija Ljubljana – Razvoj organizacijskih struktur, s katerim je zavod skupaj s 27 partnerji (glavnimi nosilci ljubljanske turistične ponudbe) tudi uspešno kandidiral za evropska sredstva za spodbujanje razvoja turističnih destinacij. Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 3-4) pa je dokument, ki predstavlja eno ključnih izvedbenih aktivnosti in jasno opredeljuje smernice razvoja turizma v Ljubljani za navedeno obdobje. Strateški dokument se osredotoča zgolj na turizem kot gospodarsko dejavnost, ki združuje številne gospodarske panoge in ga pozicionira kot enega ključnih usmeritev za povečanje gospodarske moči MOL ter njene mednarodne prepoznavnosti kot glavnega mesta evropske države in privlačne mestne turistične destinacije (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 7). Glavni razvojni cilji turizma v turistični destinaciji Ljubljana do leta 2013 so na kratko predstavljeni in povzeti v nadaljevanju tega podpoglavja.

2.1.1 VIZIJA IN CILJI RAZVOJA TURIZMA V LJUBLJANI

2.1.1.1 VIZIJA

Vizijo razvoja turizma turistične destinacije Ljubljana do leta 2013 so v dokumentu Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 15) zapisali takole:

»Ljubljana do leta 2013 postane prepoznavna, razvita in privlačna evropska mestna turistična destinacija, z jasno oblikovano identiteto, idealna za poslovna, politična in kulturna srečanja, za srednje velike in večje kongrese in dogodke ter za kratek mestni oddih. Kot gospodarsko, politično, kulturno in univerzitetno središče Slovenije in glede na svojo osrednjo geografsko pozicijo predstavlja Ljubljana izhodišče in pomembno središčno točko na krožnih potovanjih za odkrivanje Slovenije in bližnjih evropskih turističnih privlačnosti. Obiskovalcem nudi ne glede na njihovo starost in motiv prihoda nepozaben splet doživetij, prebivalcem pa prijetno in kakovostno okolje za življenje.«

V dodatnem pojasnilu vizije piše, da turistični razvoj **sledi načelom trajnosti** ter da se Ljubljani s tem konceptom uspeva izogniti pastem in posledicam množičnega turizma, povečuje (in obvladuje) povpraševanje ter dosega ekonomske cilje, pri čemer ohranja in še krepi vrednote, ki jih cenijo njeni obstoječi in potencialni obiskovalci – varna, ljubka, očarljiva, civilizirana, s pozitivno energijo in prijetnim vzdušjem, preprosto dostopna. Torej, Ljubljana naj bi postala doživljajsko raznolika in bogata mestna turistična destinacija s tesnim stikom zelenega zaledja in zdravega okolja. Prebivalcem pa naj bi omogočala kakovostno bivanje, ustvarjala dodatne možnosti zaposlitve in podjetniško delovanje ter s tem predstavlja generator razvoja mesta, njegove vse večje mednarodne razpoznavnosti in njegove okolice na vseh področjih (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 16-17).

2.1.1.2 CILJI

Glavni dolgoročni cilji so opredeljeni v Strateškem razvojnem in trženjskem načrtu turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 18), in sicer so opredeljeni kot kvantitativni in kvalitativni, kjer je zapisano, da je glavni razvojni cilj okrepiti vrsto, kakovost in obseg turistične ponudbe in povpraševanja, seveda upoštevajoč razvojne zmožnosti, trende in neizkoriščene priložnosti. Poudarjena je tudi težnja po krepitvi prednosti, sledenju trendom za ustvarjanje razvojnih priložnosti in za prevzemanje vodstva v turistični industriji na posameznih področjih.

Z doseženimi cilji naj bi se povečal prispevek turizma v BDP Mestne občine Ljubljana, kar bi koristno uporabili za nadaljnja vlaganja v razvoj mesta, njegovega zaledja in dvig kakovosti bivanja za prebivalce in obiskovalce. Tudi sama dodana vrednost turizma v turistični destinaciji Ljubljana bi se s tem povečala, prav tako pa tudi globalna razpoznavnost in konkurenčnost glavnega mesta Slovenije na mednarodnem trgu (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 18).

Kazalci, s katerimi se meri doseganje zastavljenih ciljev, pa so opredeljeni v obliki kvantitativnih in kvalitativnih ciljev. Izpostavljena sta predvsem dva strateška kvantitativna cilja ljubljanskega turizma, in sicer povečanje obsega turističnega prometa (kot npr: število turistov, ki prenočujejo v Ljubljani; število nočitev; obseg nastanitvenih zmogljivosti; zaustavitev trenda stagnacije povprečne dobe bivanja ipd.) in ponudbe ter povečanje turistične potrošnje. Za strateška kvalitativna cilja pa veljata povečanje prepoznavnosti turistične destinacije Ljubljane kot privlačnega turističnega cilja ter izboljšanje konkurenčnosti turistične destinacije Ljubljane skozi strategije diverzifikacije, diferenciacije ponudbe in učinkovitega upravljanja (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006 , str. 18,19).

2.2 TRAJNOSTNI VIDIK RAZVOJNIH PROJEKTOV LJUBLJANSKEGA TURIZMA

Kaj je trajnostni razvoj in katera načela naj turistični razvoj zasleduje, je do sedaj že bilo razloženo. Če povzamem, je trajnostni razvoj v turizmu tisti, ki ima za seboj močno politično voljo po gradnji dobre informiranosti in dobrem medsebojnem sodelovanju vseh deležnikov. Usklajevanje in iskanje ravnotežja med ekonomskimi koristmi, socialno – kulturnimi vplivi ter ohranjanjem naravnega okolja so glavne zahteve trajnostnega razvoja. Tak razvoj pa mora zagotavljati tudi zadovoljevanje potreb sedanjih generacij ter hkrati misliti tudi na prihodnje rodove, da bodo ravno tako zmožni zadovoljevati potrebe. Koncept trajnostnega turizma naj bi bil primeren za vse oblike turizma in destinacije, zato je v nadaljevanju naloge pod drobnogled vzet razvoj turizma mesta Ljubljane z vidika trajnosti. Predstavljeni so različni projekti Turizma Ljubljana, dogodki, ki se odvijajo v mestu ter projekti drugih, ki so posredno ali pa neposredno vpeti v turistično industrijo.

Da nalogo pospeševanja turizma v Ljubljani izvaja javni zavod Turizem Ljubljana, je že bilo omenjeno, vendar pa je delovanje le tega prikazano v Tabeli 1 (glej Prilogo 1), kjer je razvidno, da imajo delo organizirano po različnih področjih. Podatki so zbrani in podani tako, da je razvidno katera področja dela in kateri projekti s področja turizma zasledujejo vidike trajnosti oziroma v katerem t.i. stebri trajnosti ima določen projekt težo. Poglavlja, ki sledijo, so oblikovana glede na stebre trajnostnega razvoja. Zadnje podpoglavje (2.2.4) pa opisuje tudi zahteve trajnostnega razvoja turizma na primeru mesta Ljubljane.

2.2.1 OKOLJSKI VIDIK

Kot že omenjeno, so okoljski viri, njihova optimalna uporaba s hkratnim varovanjem naravne dediščine in raznovrstnosti, ena izmed osnov turističnega razvoja v smeri sonaravnega razvoja in iskanja ravnotežja med tremi stebri trajnosti.

Da mesto Ljubljana daje velik poudarek trajnostnemu razvoju pričajo podatki v Tabeli 1, iz katere lahko razberemo, da je imela Ljubljana v prejšnjem pa tudi letošnjem letu (Turizem Ljubljana, 2010a; Turizem Ljubljana, 2010b) precej projektov, ki skrbijo za ohranjanje naravnega okolja:

- projekt Za lepšo Ljubljano, ki je vsakoletna prireditev turističnih in drugih društev, je namenjen čiščenju okolja;
- v turistično ponudbo je vključena tudi izposoja koles, skupaj s široko mrežo kolesarskih stez;
- posebno električno vozilo »Kavalir«, ki služi prevozu domačinov in obiskovalcev po središču mesta;
- z uveljavitvijo Urbane, enotne mestne kartice, ki je namenjena prebivalcem in obiskovalcem mesta za plačevanje vožnje mestnega potniškega prometa, se kaže težnja po ustvarjanju kvalitetnega in prijetnega okolja za bivanje in obisk. Z njo je možno plačevati tudi parkirnino ter mnoge druge turistične in ne turistične storitve, vendar se ta funkcija Urbane že uvršča v drug, ekonomski, vidik trajnosti.

V viziji razvoja Ljubljane (Mestna občina Ljubljana, 2010) je zapisano tudi, da bo razvoj mesta upošteval omejitve, ki izhajajo iz še razpoložljive okoljske zmogljivosti prostora. Mesto se zavzema, da bo v obdobju po nafti in podnebnih spremembah zaradi globalnega segrevanja uporabljalo alternativne in obnovljive vire energije. Narava okoli Ljubljane, ki je ravno tako izjemnega pomena za turistični razvoj samega mesta naj bi bila varovana na podlagi novih razvojnih programov podeželja, ki bodo spodbujali oblike sožitja med mestom in podeželjem. Kmetje v zaledju mesta, naj bi se preusmerjali v sonaravno kmetovanje z namenom vzdrževanja varovanja naravne krajine ter na ta način skrbeli za ohranjanje pestrosti biotopov ogroženih živalskih in rastlinskih vrst. Z okoljskim izobraževanjem naj bi razvijali organizacijo trajnostne skupnosti v mestu v obliki zveze trajnostnih sotesk, ki bo upravljala

mrežo oskrbnih in izobraževalnih centrov. Korak proti temu naj bi mesto Ljubljana naredilo s prenovno prometne ureditve v središču mesta, kjer naj bi gostoto prometa uravnavali z zaračunavanjem posebne takse za vstop (Intervju B).

Ena izmed načrtovanih aktivnosti za spodbujanje uveljavljanja načel trajnostnega razvoja v turizmu, ki jih določa Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za 2010 (2009, str. 28), je tudi spodbujanje uvajanja ustreznih okoljskih in drugih standardov kakovosti, podprtih s sistemom certificiranja in nadziranja. Po besedah vodje razvoja in kakovosti turistične ponudbe Turizma Ljubljana, mesto Ljubljana vlaga velike napore v doseganje okoljskih standardov, saj ukrepi, kot so uvajanje certificiranih vozil za mestni prevoz, spremljanje kakovosti zraka, širjenje parkovnih površin ter širjenje območij za pešce v mestnem središču, govorijo temu v prid. V postopku pridobivanja okoljskega znaka Marjetica⁵ pa je tudi eden izmed ljubljanskih hotelov.

Vredno je omeniti in posebej izpostaviti projekt Mestne občine Ljubljana imenovan *Ljubljana, pametno mesto*, saj ta projekt na enem mestu povzema vse aktivnosti, ki so usmerjene k boljši kakovosti življenja in boljšim urbanim storitvam z uporabo naprednih tehnologij in okoljsko sprejemljivih ukrepov (Ljubljana Pametno mesto, 2010). Bolj podrobno o tem projektu pišem na koncu diplomskega dela.

2.2.1.1 OKOLJSKI INDIKATOR

Kot že omenjeno, tudi pri konceptu trajnostnega razvoja turizma potrebujemo neka merila, s katerimi merimo napredek in ali se osnovna načela trajnosti tudi dejansko uresničujejo. Katera so ta merila, je bilo podrobneje opisano v podpoglavju 1.1.2, Indikatorji trajnostnega razvoja turizma.

Že je bilo poudarjeno, da je pomembno, da se meritve oz. podatke zbira tudi na ravni destinacije. Kazalnikov, ki bi prikazovali trajnostni razvoj izključno za Ljubljano ni, vsaj sistematskega in preglednega zbira ni moč zaslediti. Večina meril naj bi bila izvedena iz obstoječih podatkov, in jih je možno preračunati, kot to navaja vodja razvoja in kakovosti turistične ponudbe Turizma Ljubljana. Obstaja pa nabor kazalnikov trajnostnega razvoja za Slovenijo, znotraj katerih so prikazani kazalniki tudi za mesto Ljubljana. Zato je v Sliki 1 (glej Prilogo 2) ter v Tabeli 2 (glej Prilogo 2) razvidno kakšna je kakovost zraka v Ljubljani (Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo, 2010, str. 13). Kazalniki so žal zbrani in zato tudi prikazani le do leta 2008.

Koncentracije delcev PM₁₀ so najvišje v tistih mestnih središčih, kjer je promet najgostejši, hkrati pa je tam zgoščena tudi industrija. Ljubljana ima bolj kot zgoščeno industrijo najgostejši promet, saj je navsezadnje največje in glavno mesto Slovenije. Iz Slike 1 lahko

⁵ Znak za okolje EU za turistične namestitve je od leta 2003 uradni znak Evropske unije za okolju prijazne turistične nastanitvene obrate. Oblikovan je bil kot priznanje turističnim namestitvenim zmogljivostim, ki spoštujejo okolje (STO, 2010).

razberemo, da je bila v Ljubljani v letu 2008 presežena mejna dnevna vrednost koncentracije delcev PM₁₀, in sicer več kot 35 krat v letu, vendar so rezultati zadovoljivi, če primerjamo druga slovenska mesta, kjer je bila ta vrednost krepko presežena.

Iz Tabele 2 pa lahko razberemo, da se je raven onesnaženosti zunanjega zraka z delci PM₁₀, v vseh slovenskih mestih, od leta 2002 do leta 2008 sicer zmanjšala, vendar je bila leta 2008 presežena letna mejna vrednost koncentracije delcev PM₁₀ v Zagorju. Če podrobneje pogledamo povprečne letne koncentracije delcev PM₁₀ v Ljubljani od leta 2002 do leta 2008, vidimo, da je bila ta mejna vrednost (40 µg/m³) prekoračena le v letu 2002, in sicer je znašala 42 µg/m³. Iz tega lahko povzamemo, da se mesto Ljubljana zaveda, da je za samo mesto, njegov razvoj ter seveda razvoj trajnostnega turizma, vitalnega pomena tudi kakovost zraka, ki ga vdihavajo prebivalci in obiskovalci, in je zato tudi aktivna na tem področju. Kakšne so te aktivnosti in ukrepi na tem področju, pa je podrobneje razvidno iz projekta Ljubljana, Pametno mesto, ki je, kot že omenjeno, opisan na koncu diplomske naloge.

2.2.2 SOCIALNO – KULTURNI VIDIK

Že v poslanstvu razvoja turizma turistične destinacije Ljubljana je zapisano, da je poslanstvo vseh poslovnih subjektov in prebivalcev, ki živijo in delujejo na območju Ljubljane, usmerjeno predvsem v ustvarjanje pozitivnega, privlačnega, kakovostnega, prijetnega in gostoljubnega mestnega turističnega okolja tako za obiskovalce in turiste kot tudi za prebivalce mesta. Poslanstvo vseh na področju turistične dejavnosti je usmerjeno tudi v t.i. pripovedovanje zgodb, ki Ljubljani dajejo le njej lastno in prepoznavno identiteto in dušo ter nudenje raznolikih in edinstvenih doživetij (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 15).

Temeljne ugotovitve analize na področju turističnih privlačnosti, tako naravnih kot ustvarjenih, muzejske in galerijske ponudbe ter ponudbe prireditev in dogodkov, so bile ob nastajanju dokumenta Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 10), da Ljubljana razpolaga s številnimi naravnimi in kulturnimi privlačnostmi, ki pa niso dovolj vključene v celovito ponudbo mesta oz. v privlačne integralne turistične proizvode, ki bi lahko predstavljali močen motiv prihoda. Ugotovili so tudi, da ima mesto neizkoriščen potencial muzejske in galerijske ponudbe ter da za ta del ponudbe ni organiziranega trženja in s tem posledično tudi ni vključenosti v celostno ponudbo mesta. Kulturna ponudba je kljub veliki dinamiki in kakovosti bolj nacionalnega značaja kot mednarodnega in ni dovolj izkoriščena z vidika trženja za primarni motiv prihoda v Ljubljano.

Zato je MOL sprejela Strategijo razvoja kulture v MOL 2008 - 2011 (2008, str. 18,19), kjer navaja ukrepe, ki naj bi izboljšali marsikateri kazalec na področju kulturnega turizma. Ti ukrepi so predvsem osredotočeni na oblikovanje raznolike, kakovostne in celostne kulturne ponudbe na Ljubljanskem gradu, ki bo zanimiva za domače in tuje obiskovalce. Veliko truda naj bi se tudi vložilo v dejavno vključevanje izvajalcev javnih kulturnih programov in

projektov v turistično ponudbo Ljubljane. Kulturna ponudba v najširšem smislu je že osrednji del turistične ponudbe Ljubljane, saj zaobjema ogled kulturne dediščine, vendar pa manjka vsebina, ki bi jo pripravljale profesionalne ustanove in ustvarjalci s področja kulture. V turistično ponudbo pa so premalo vključeni kulturni dogodki in festivali, ki se odvijajo po mestu (Intervju A).

Razvoj trajnostnega turizma zahteva tudi skrb za ohranitev kulturne dediščine in tradicionalnih lokalnih vrednot, zato je ohranjanje kulturne dediščine ena izmed osrednjih skrbi MOL. In sicer to vlogo nosi javni zavod Muzeji in galerije mesta Ljubljane, ki opravlja nalogo varuha in promotorja kulturne dediščine ter vzdržuje spominska obeležja v mestu (Intervju A).

V Tabeli 1 so v socialno – kulturnem stebru zapisane dejavnosti, projekti in prireditve, ki pričajo o tem v kakšni meri mesto Ljubljana zasleduje socialno – kulturni vidik trajnostnega razvoja. V preteklem letu in letošnjem letu se je v Ljubljani zgodilo kar nekaj premikov, ki dokazujejo, da mesto vedno bolj vlaga v kulturni del ponudbe, in sicer:

- sofinanciranje prireditev na javnih površinah in programov turističnih društev je eden izmed korakov na poti k zastavljenim ciljem mesta;
- uspešna izvedba vsakoletnih različnih tradicionalnih prireditev, različne razstave fotografij v koritu Ljubljanice in na Jakopičevem sprehajališču;
- dogodki v sklopu projekta December 2009 v Ljubljani, Knjižnica pod krošnjami, festival Junij 2009 v Ljubljani;
- korak proti boljši mednarodni prepoznavnosti in konkurenčnosti je vsekakor festival Evropa Ljubljani – Ljubljana Evropi, s katerim se predstavi bogastvo in raznolikost evropske in slovenske kulturne dediščine širši javnosti;
- brezplačni tečajji slovenščine za tujce kažejo voljnost približati domačo kulturo tuji;
- Ljubljana v letošnjem letu nosi naziv Svetovna prestolnica knjige 2010, s katero se Ljubljana in z njo Slovenija prikazuje svetu v pomembni luči. V sklopu tega je pester in zaokrožen program posvečen 500-letnici rojstva pisca prve slovenske knjige in utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika Primoža Trubarja (Mestna občina Ljubljana, 2010).

Tudi sam urbanistični razvoj mesta dokazuje voljo po trajnostnem razvoju, saj je Ljubljana v zadnjih letih pridobila številne nove lepo urejene površine, ki so zaprte za promet in zato primerne za izvajanje mnogih turističnih prireditev na prostem. Prenova opuščene rastlinjaka v parku Tivoli, prenova Trnovskega pristana, prenova brežin Ljubljanice in gradnja plavajoče ploščadi na reki. Z namenom obuditi rečni promet, so tudi projekti, ki kažejo naravnost in voljo po razvoju mesta v duhu trajnosti in delno zadovoljujejo tudi zahteve okoljskega vidika trajnosti. Obuditev rečnega prometa je tudi eden izmed ukrepov k

izboljšanju kakovosti okolice za lokalno skupnost, saj želijo s tem povečati mobilnost ljudi ter predvsem zmanjšati uporabo osebnih avtomobilov in na ta način zmanjšati onesnaženost in hrup (Intervju B). Na drugi strani pa zapiranje mestnega jedra za promet povzroča nezadovoljstvo prebivalcev, saj se jim otežuje dostop do njihovih domov. To nezadovoljstvo mesto Ljubljana poskuša blažiti z informiranjem prebivalcev o razlogih za zaprtje, brezplačnimi prevozi z vozilom Kavalir, gradnjo parkirnih hiš v bližini centra, zanimivimi programi in pestrim dogajanjem v centru (Intervju C).

2.2.2.1 INDIKATOR SOCIALNE IN KULTURNE KVALITETE

Tudi pri socialno - kulturnem vidiku so potrebna neka merila, s katerimi merimo, ali se osnovna načela trajnosti zasledujejo in kot je že bilo omenjeno v teoretičnem delu diplomske naloge, so ta merila indikatorji. Indikatorji socialne in kulturne kvalitete se nanašajo na razvoj življenjskega standarda lokalnega prebivalstva ter na kakovost destinacije z vidika varnosti obiskovalcev. Primer takega indikatorja bi bilo število zabeleženih tatvin, ki so za mesto Ljubljana podana v Tabeli 5 (glej Prilogo 3).

V Tabeli 5 so podatki o vrsti in številu kaznivih dejanj zoper premoženje za Ljubljano v prvem polletju leta 2008 in prvem polletju leta 2009. Vidimo lahko, da se je število kaznivih dejanj v prvem polletju leta 2009 zmanjšalo za 12,4 % glede na prvo polletje leta 2008. Z vidika turizma in turistov je v tej tabeli pomemben podatek o številu drznih tatvin in roparskih tatvin, in sicer je mesto Ljubljana v prvem polletju leta 2009 beležila upad drznih tatvin za 23,4 % glede na isto obdobje leta 2008. Zaskrbljujoč je podatek o porastu roparskih tatvin, in sicer je bilo le teh v prvem polletju leta 2009 zabeleženih 150, kar je 49 več kot v prvem polletju leta 2008 oziroma beleži porast za 43,8 %. Pomemben je tudi podatek, da se število kaznivih dejanj zoper premoženje v Ljubljani iz leta v leto zmanjšuje. Iz Tabel 3 in 4 (glej Prilogo 3) lahko razberemo, da se je število kaznivih dejanj zoper premoženje v Ljubljani v letu 2007, glede na leto 2006, zmanjšalo za 5,2%. Prav tako pa se je zmanjšalo število kaznivih dejanj zoper premoženje v Ljubljani v letu 2008 glede na leto 2007, in sicer za 13,9 %. Glede na do sedaj napisano lahko rečemo, da mesto Ljubljana iz leta v leto postaja varnejša oz. bi se bilo pravilneje izraziti, da ostaja varna za turiste in njene prebivalce z vidika kaznivih dejanj zoper premoženje.

Že sama vizija mesta Ljubljane je, da ta postane turistična destinacija z vsemi značilnostmi, kot jih ima vsaka sodobna, razvita in konkurenčna evropska mestna turistična destinacija, ki uspe ohraniti prijazno in sproščeno vzdušje manjšega mesta, v katerem prebivalci in obiskovalci občutijo varnost, visoko kakovost življenja in prijetno počutje (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 16). To vse ji vsekakor uspeva, saj se zdi, da z razvojem, napredkom ter večjo turistično obiskanostjo ne izgublja varnosti ter na njen račun prijetnega počutja ob obisku in bivanju v njej. Za slednje pa lahko tudi iz lastnih izkušenj rečem, kot vsakodnevna obiskovalka mesta, Ljubljana daje občutek varnosti.

2.2.3 EKONOMSKI VIDIK

Ekonomski vidik trajnosti prispeva k zagotavljanju lastne ekonomske neodvisnosti in zagotavljanju ter predvsem ohranjanju delovnih mest. Ekonomski steber, z zagotavljanjem dolgoročne ekonomske uspešnosti ter omogočanjem tako socialnih kot ekonomskih koristi za vse udeležence, je navkljub veliki pomembnosti ostalih dveh t.i. stebrov trajnosti skorajda najpomembnejši.

Kot že omenjeno, spada med razvojne ukrepe trajnostnega turizma tudi sodelovanje vseh deležnikov razvoja, ki brez močnega političnega vodenja nima prihodnosti. Iz zgoraj omenjenega lahko trdimo, da vse to mesto Ljubljana ima, predvsem je viden poudarek na oblikovanju konsenza s širšim političnim in družbenim okoljem. Trajnostni razvoj mora biti pozoren tudi na zadovoljevanje potreb obiskovalcev in prebivalcev, kar pa Ljubljani nedvomno uspeva, in sicer Ljubljana namenska sredstva koncesijskih dajatev od posebnih iger na srečo koristno uporablja za nadaljnje vlaganje v turistično infrastrukturo ter podobo mesta, to pa za seboj prinese tudi nova delovna mesta. Priložnost za zaslužek in kakovost zaposlitve sta tudi del smernic trajnostnega turizma, vendar ukrepov (npr: vlaganje v promocijo poklicev s področja turizma), ki bi pomenili pozitivne premike v tej smeri, Ljubljana oz. zavod Turizem Ljubljana ne izvaja. To nalogo prepuščajo Turistično-gostinski zbornici, in sicer zato, ker v Ljubljani primanjkuje gostinskih poklicev (Intervju C).

V Tabeli 1 je naštetih mnogo projektov, dogodkov in dejavnosti, ki kažejo na izjemen trud mesta Ljubljane in vseh deležnikov v turizmu, da se postavijo krizi po robu, negativnim trendom na turističnem trgu in nenazadnje tudi negativnim posledicam razvoja. Kako ter na kakšen način to počno in želijo početi, je zapisano v Strateškem razvojnem in trženjskem načrtu turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013 (2006, str. 19), saj navajajo, da skozi strategije diverzifikacije, diferenciacije ponudbe in učinkovitega upravljanja težijo k izboljšanju konkurenčnosti turistične destinacije Ljubljane. S tem pa se mesto uspeva izogniti pastem ter posledicam množičnega turizma, povečuje in hkrati obvladuje (desezonalizacija) povpraševanje ter dosega ekonomske cilje, pri čemer dosledno upošteva socialno - kulturni in naravni vidik trajnosti.

Mestni turizem velja za najhitreje rastoči turistični segment v Evropi, zato je težnja po tem, da Ljubljana postane osrednje turistično središče in identitetni simbol ter element mednarodne razpoznavnosti Slovenije več kot jasna in zelena. Tudi najnovejša analiza stanja turistične ponudbe v turistični destinaciji Ljubljana je pokazala, da ima Ljubljana glede na sezonskost turističnega prometa v veliki meri značilnosti tipične poletne in tranzitne turistične destinacije (SIW, 2010, str. 2), kar pa je idealno za razvoj mestnega turizma. Obiskovalci Ljubljane so bili do leta 2004 dokaj enakomerno porazdeljeni skozi mesece, vendar zares povečan sezonski obisk mesta v poletnih mesecih pa se pojavlja v zadnjih nekaj letih. Zato bodo napor Turizma Ljubljana v prihodnje, v izogib močni sezonskosti, usmerjeni v povečanje števila prihodov v mesecih od januarja do marca, ko je teh najmanj (Intervju C).

Raziskave kažejo, da večino obiskov v mestnih destinacijah ustvarjajo sosednji trgi (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 12). Večino nočitev so v prvem polletju letošnjega leta ustvarili Italijani, na drugem mestu so Nemci, na tretjem gostje iz Velike Britanije, na četrtem mestu jim sledijo Srbi in na petem Avstrijci (STO, 2010). Ljubljana se zato zadnja leta vestno predstavlja na kongresnih borzah, sejnih in delavnicah sosednjih držav, kar je razvidno iz Tabele 1.

Ljubljana velja glede na svojo geostrateško pozicijo v Evropi za dostopno destinacijo in s tem nosi mnogo prednosti in možnosti za tak razvoj, vendar grenak priokus tem prednostim daje slabo urejen prometni režim, saj ima Ljubljana velik problem s parkiranjem, ker iz leta v leto beleži porast števila registriranih osebnih vozil (Ljubljana, Pametno mesto, 2010). V negativni luči se kaže tudi s pomanjkanjem rednih letalskih povezav z nekaterimi vse bolj potencialnimi trgi, saj velja dejstvo (SIW, 2010, str. 2), da se Ljubljana uvršča med slabše letalsko povezanimi mesti v Evropi. Tudi železniške povezave ne veljajo za dobre, kar pa je velik minus, saj železniški promet velja za okolju najbolj prijaznega. Mestni turizem pa lahko predstavlja veliko priložnost za Ljubljano s tega vidika, da gre pri njem za obiskovalce z višjo kupno močjo in višjo izobrazbo, saj ljudje z višjo izobrazbo opravijo 4 krat več obiskov mestnih destinacij kot tisti v najnižji izobrazbeni skupini (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 12). Da so mednarodni trendi na področju mestnega turizma še vedno priložnost za Ljubljano, saj je v strukturi gostov v letu 2009 le 5,7 % domačih prihodov, piše tudi direktorica Turizma Ljubljana v povabilu na dogodek Slovenian Incoming Workshop (SIW, 2010, str. 2), ki se je odvijal junija letos.

Ljubljana in njeni deležniki se torej razvojno usmerjajo v pravo smer, saj z več potrošnje in večjim številom nočitev ustvarja več sredstev za promocijo in pospeševanje prodaje (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 12) in iz Tabele 1 je mogoče razbrati, da so v preteklem in letošnjem letu izdali nemalo promocijskega materiala, ki naj bi v mesto vabila in vodila zeleni segment turistov.

2.2.3.1 INDIKATORJI EKONOMSKE KVALITETE

Kot je že bilo omenjeno, je glavni razvojni cilj Ljubljane okrepiti vrsto, kakovost in obseg turistične ponudbe in povpraševanja z namenom povečevanja prispevka turizma v BDP Mestne občine Ljubljana, s katerim se bo vlagalo v nadaljnji razvoj mesta in s tem kakovost bivanja za prebivalce in obiskovalce. Kazalci, s katerimi se meri doseganje zastavljenih ciljev so opredeljeni v obliki kvantitativnih ciljev, in sicer za obdobje od leta 2007 do leta 2013 (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 19) in so prikazani v Tabeli 6 (glej Prilogo 4). Statistično se delež BDP-ja turizma v celotni destinaciji ne izračunava več, podatki so zbrani le na nacionalni ravni, meri pa se povprečna dnevna potrošnja gosta v Ljubljani, ki po zadnjih podatkih znaša 147 evrov (Intervju C).

Tako kot pri drugih vidikih trajnosti so tudi tu potrebni kazalniki, s katerimi se meri uspešnost zasledovanja koncepta trajnosti. To so pri ekonomskem vidiku indikatorji ekonomske

kvalitete in dajejo informacije o vplivu turizma na lokalno poslovanje, primeren kazalnik za to pa bi bila povprečna doba bivanja turistov, ki je podana v Tabeli 7. Ocena uspeha pri doseganju tega kvantitativnega cilja je, da v letu 2009 načrtovana doba bivanja turistov (2 dneva) ni bila dosežena, saj realizirana doba bivanja turistov ostaja 1,9 dneva (STO, 2010). Velja pa, da manj, kot je nočitev, manj je namenskih sredstev od turistične takse, ki so prvenstveno usmerjena v promocijo pospeševanja prodaje. Morda bi bilo bolje zavzemati se za več prihodov kot nočitev, vendar pa po drugi strani več prihodov pomeni več prometa, hrupa, onesnaženja, itd. Nedoseganje rezultata, torej manjše število nočitev od načrtovanih, je pripeljalo zavod Turizem Ljubljana do vzpostavitve tesnejšega sodelovanja z nosilci turistične ponudbe v Ljubljani. Rezultat tega sodelovanja je bilo kandidiranje za evropska sredstva za dodatno turistično promocijo pri Ministrstvu za gospodarstvo (Turizem Ljubljana, 2010a, str. 17).

Turizem Ljubljana je v letnem poročilu podal oceno uspeha pri doseganju zastavljenih ciljev za leto 2009. Glede uresničevanja kvantitativnih ciljev, niso zadovoljni z doseženimi rezultati, saj načrtovanega obsega turistov, ki so v Ljubljani prenočevali, niso dosegli. Načrtovanih prenočitev za leto 2009 je bilo 768.000, realiziranih pa je bilo 681.458 (SURs, 2010). Narejena je bila tudi primerjava z doseženimi cilji iz leta 2008. Razlog, da je bilo leto 2009 manj uspešno je kriza, ki je spremljala poslovanje skozi vse leto, vendar so bili zastavljeni kvalitativni cilji kljub temu doseženi. Ugotovljena so bila večja odstopanja uresničenega od načrtovanega pri kvantitativnih ciljih. Primerjava rezultatov med letoma 2007 in 2008 je pokazala, da so bili zaostanki v rezultatih večji od pričakovanih. Enako se pokaže med letoma 2008 in 2009, saj predvidevanja oziroma načrtovanje gibanja posameznih kazalnikov, kljub upoštevanju gospodarske krize, niso bila dovolj pesimistična (Turizem Ljubljana, 2010a, str. 16). Leta 2008 je bilo zabeleženih 375.666 prihodov (gostov) turistov, kar je sicer blizu načrtovanemu za to leto, vendar pa je bilo leta 2009 uresničenih le 360.635 prihodov od 384.000 načrtovanih (SURs, 2010). Slabše rezultate je mesto beležilo tudi pri letni turistični potrošnji, ki je bila slabša od načrtovane tako v letu 2008 kot v letu 2009. V letu 2008 je bila ocenjena realizirana turistična potrošnja 90,3 milijona evrov, medtem ko je bila načrtovana precej večja in sicer 124 milijonov evrov. V letu 2009 pa je bila turistična potrošnja za 14 milijonov evrov manjša od načrtovane. Morda kažejo podatki o številu nočitev v prvih šestih mesecih letošnjega leta nekoliko boljšo napoved za končne pozitivne številke leta 2010. V prvih šestih mesecih leta 2010 je bilo ustvarjenih 313.666 nočitev, kar je 6,8 % več kot v enakem obdobju leta 2009 (STO, 2010).

2.2.4 INDIKATORJI POLITIČNE URESNIČLJIVOSTI

Kot je že bilo omenjeno v prvem delu diplomske naloge, so indikatorji politične uresničljivosti tisti, ki kažejo pripravljenost na implementacijo koncepta trajnostnega razvoja (VISIT, 2010). Mednje spadata tudi zahtevi za trajnostni razvoj turizma, kot sta prisotnost političnega vodstva, ki gradi na sodelovanju vseh deležnikov oz. vključenost v razvoj in pa ekološko izobraževanje v smeri dvigovanja ekološke zavesti. Zato je v nadaljevanju

prikazano, kako je mesto Ljubljana ti zahtevi poskušala integrirati v projekt, katerega učinki naj bi vodili v trajnostni razvoj mesta in s tem tudi turizma.

2.2.4.1 Projekt Ljubljana Pametno mesto

Da ima projekt *Ljubljana, pametno mesto* velik pomen pri trajnostnem razvoju mesta in turizma v njem, dokazuje dejstvo, da se v projektu združujeta dva pogleda, ki sta pomembna za doseganje trajnostnih (okoljskih) ciljev, in sicer sta to: *institucionalni ukrepi mestnih oblasti* ter okoljsko priznano ravnanje posameznikov (Ljubljana Pametno mesto, 2010). Torej, z drugimi besedami, politična podpora ter spodbujanje in izobraževanje za odgovorno ravnanje posameznikov z okoljem.

Primer institucionalnih ukrepov mestnih oblasti je nedvomno prizadevanje zmanjševanja emisij CO₂ z nakupi novih nizkoemisijskih avtobusov, uvajanjem vozil na plin v podjetju Snaga (kot del Javnega holdinga Ljubljana), uvajanjem električnih avtomobilov in polnilnih postaj, racionalizacijo dostave blaga ter optimizacijo poti (v okviru projekta Civitas Elan⁶) ter zmanjševanjem hrupa v mestnem središču z namenom zagotavljanja prijetnega bivalnega okolja. Vse to in še mnogi drugi so ukrepi za boljšo kakovost zraka. Izboljševanje učinkovitosti vodovodnega sistema in zmanjševanje izgub v vodovodnem omrežju z ugotavljanjem lokacij puščanja vodovoda, rehabilitacijo vodovodnega omrežja, ustrezno čiščenje odpadnih voda, povečevanje zmogljivosti čistilne naprave Ljubljana in drugi podobni projekti so ukrepi za kakovost vode. Projekt za zmanjšanje negativnih vplivov na kakovost tal je evidentiranje nedovoljenih odlagališč, za izboljševanje kakovosti življenja pa je sanacija javnih stavb, grajenih z neustreznimi materiali. Velik poudarek se daje tudi kakovosti urbanističnih vsebin z urejanjem površin, ki doslej niso bile v rabi, z zagotavljanjem novih vsebin za meščane, npr: preurejanje nekdanjih tovarn v nove namenske objekte, ureditev športnega parka, preureditev nekdanjega odlagališča odpadkov v golf igrišče, urejanje širšega območja ljubljanske železniške postaje, ipd. Tudi 1954 ekoloških otokov na območju Ljubljane, podzemna zbirališča za ločene odpadke ter projekt izboljšanja infrastrukture za predelavo odpadkov so koraki k zagotavljanju boljše kakovosti zemlje. Ljubljana ureja in preureja ter povečuje zelene površine mesta z vzdrževanjem obstoječih in s saditvijo novih dreves. Na področju energije pa mesto prilagaja javno razsvetljavo standardom na področju zmanjševanja svetlobnega onesnaževanja in energetske varčnosti (Ljubljana Pametno mesto, 2010).

Večina do sedaj naštetih projektov je izjemno uspešnih, tako v *ekonomskem smislu* kot v *smislu zadovoljevanja zakonodajnih in širših družbenih standardov, potreb in zadovoljstva prebivalstva ter optimalnega in prijaznega izrabljanja okolja*. Vendar pa na drugi strani ni mogoče uresničiti in zadovoljevati vseh teženj naenkrat in za vse. Tako recimo, kar nekaj

⁶ Namen projekta je razvoj trajnostne mobilnosti v petih evropskih mestih. Veliko pozornosti namenjajo razvoju uporabnikom prijaznega, enostavnega, hitrega in varnega javnega prometa, kolesarjenju, hoji, uporabi alternativnih virov energije in dostopnosti storitev (CIVITAS ELAN, Mestna občina Ljubljana, 2010).

avtobusov javnega potniškega prometa ne dosega okoljskega standarda EURO 3 ter kljub prizadevanjem, da se poveča delež javnega prometa, Ljubljana beleži povečanje števila registriranih vozil za 10 % vsako leto. Zato je njen naslednji ukrep uvedba takse za vstop vozil v ožji center mesta. Poraz oz. razočaranje je mesto tudi doživelo pri prizadevanju zmanjševanja negativnih vplivov na kakovost tal, saj kljub odstranjevanju nedovoljenih odlagališč še vedno nastajajo nova. Podobna zgodba je pri prizadevanju Ljubljane za povečanje zelenih površin, saj na drugi strani beležijo nezadovoljstvo občanov, ki samoiniciativno in nestrokovno žagajo veje mestnih dreves oz. jih sekajo, ker jih ovirajo pri parkiranju. Razočaranje je tudi pri prizadevanju za povečanje energetske učinkovitosti stavb v lasti MOL, saj stanovalci ne upoštevajo navodil dosledno, zato je količina porabljene energije večja kot bi pa lahko bila (Ljubljana Pametno mesto, 2010).

Turizem je, kot gospodarska dejavnost, ki združuje številne gospodarske panoge, pozicioniran kot eden ključnih faktorjev za povečanje gospodarske moči Mestne občine Ljubljana ter njene mednarodne prepoznavnosti kot glavnega mesta evropske države (Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 3,4). Zatorej je turistični razvoj podprt s številnimi dokumenti ter zakoni in drugimi pravnimi podlagami, ki so že bili omenjeni na začetku. Kar pa je le še en dokaz, da je v Ljubljani prisotna lokalna politika, ki narekuje in spodbuja trajnostni razvoj ter vključenost in aktivno sodelovanje vseh deležnikov. S tem je potrjena prisotnost indikatorjev politične uresničljivosti, ki kažejo pripravljenost za implementacijo koncepta trajnosti.

S projektom Ljubljana Pametno mesto si MOL želi vplivati na svoje prebivalce, da bi pravilno ravnali z okoljem. Spletna aplikacija tega projekta omogoča obiskovalcem spletne strani virtualno sajenje dreves na zemljevidu Ljubljane, v zameno pa ta aplikacija omogoča predstavitev raznolikega, inovativnega in zanimivega načina ekološkega življenja. S tem se kaže težnja po krepitvi ekološke zavesti, ki je tudi ena izmed zahtev trajnostnega razvoja. Kaže se sicer težnja MOL po krepitvi ekološke zavesti prebivalcev, ne pa tudi turistov. Ekološka odgovornost se ustvarja predvsem v kraju bivanja in ekološko ozaveščeni gost se tako obnaša tudi v kraju kamor potuje kot turist. Takega mnenja je tudi vodja razvoja in kakovosti turistične ponudbe Turizma Ljubljana, saj pravi, da se Ljubljana trudi z ekološkim ozaveščanjem prebivalcev in s tem posredno vpliva tudi na obnašanje turistov na javnih površinah in v nastanitvenih ter gostinskih obratih (uporaba pitne vode iz omrežja ipd.). Tu pa se pokaže težnja MOL po ekološkem izobraževanju njenih prebivalcev oz. dvigovanju njihove ekološke zavesti.

2.3 OCENA STANJA TRAJNOSTNEGA TURISTIČNEGA RAZVOJA

Do sedaj so bile predstavljene aktivnosti, ukrepi, dejavnosti, dogodki in prireditve, ki naj bi posredno ali neposredno vplivali na turističen razvoj. Vsakega izmed njih sem poskušala osvetliti tudi z vidika trajnostnega razvoja. Oblikovala sem SWOT matriko, s katero sem poskušala povzeti do sedaj napisano in z njim prikazati oceno stanja ljubljanskega turizma z vidika trajnostnega razvoja. V nadaljevanju so torej predstavljene prednosti (angl. *strengths*),

slabosti (angl. *weaknesses*), priložnosti (angl. *opportunities*) in nevarnosti (angl. *threats*) ljubljanskega turističnega razvoja z vidika trajnosti.

Tabela 7: Matrika prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti razvojnih projektov ljubljanskega (trajnostnega) turizma

PREDNOSTI	PRILOŽNOSTI
• ohranjanje bogate kulturne in zgodovinske dediščine z raznolikimi kulturnimi prireditvami • vzpostavitev kolesarskih stez in izposojevalnic • že obstoječi projekti za dvigovanje okoljske ozaveščenosti in t.i. okoljsko izobraževanje • Ljubljana velja za varno destinacijo • turistična ponudba se že predstavlja na donosnih trgih • obstoj glavnega nosilca turističnega razvoja	• gradnja podzemnih parkirnih hiš (Park Zvezda), vzpostavitev letalskih (rednih) povezav s potencialnimi trgi • vzpostavitev tesnejšega sodelovanja med nosilci turistične ponudbe • uveljavitev Urbane - za spodbujanje vožnje z javnim prometom in posledično manj onesnaževanja zraka • v urbanističnih razvojnih načrtih vidna težnja po trajnosti • kaže se priložnost v razvoju mestnega turizma - s tem tudi boljše doseganje kvantitativnih rezultatov • turizem kot ključni razvojni faktor za povečanje gospodarske moči Ljubljane • številni dokumenti, zakoni in druge pravne podlage s katerimi je turistični (trajnostni) razvoj podprt
SLABOSTI	NEVAROSTI
• premajhno izkoriščanje, promoviranje kulturne in zgodovinske dediščine in ne vključenost v ponudbo • problem parkiranja • slabe letalske in železniške povezave • nedoseganje kvantitativnih ciljev (št. nočitev, št. prihodov, potrošnje, itd.) • nedoseganje vseh ekoloških standardov (v javnem prometu, nedovoljena odlagališča, ipd.) • težnja po odgovornem okoljskem ravnanju povzroča nezadovoljstvo pri prebivalcih • nekateri projekti ne prinašajo ekonomskih koristi (vzpenjača)	• gradnja podzemnih parkirnih hiš (Park Zvezda) • povečevanje števila registriranih osebnih vozil • turizem kot ključni razvojni faktor za povečanje gospodarske moči Ljubljane • neprizadevanje za vključenost muzejske in galerijske ponudbe v celostno podobo mesta - ogrožena družbeno-kulturna avtentičnost prebivalstva, ne prinaša ekonomskih koristi, itd. • razvijanje le mestnega turizma

Vidimo lahko, da mesto Ljubljana in njeni deležniki v turizmu posedujejo kar nekaj prednosti in še več priložnosti, vendar pa na drugi strani tudi kar precej slabosti in predvsem nevarnosti. Osredotočam se na slabosti in nevarnosti ljubljanskega turizma, saj menim, da predstavljajo pomembne smernice prihodnjega razvoja.

2.3.1 SLABOSTI

Med slabosti sem uvrstila:

- nedoseganje kvantitativnih ciljev, kot so število nočitev in število prihodov turistov, vendar je to bolj posledica spremljajoče svetovne gospodarske krize kot pa nezadostno

prizadevanje za uresničitev teh ciljev, ki jih uvrščam med ekonomski steber oz. zahtevo po zadovoljevanju dolgoročne ekonomske uspešnosti.

- Nedoseganje ekoloških standardov v okviru ukrepov institucionalnih mestnih oblasti je sicer sprva na pogled razočaranje oblasti pri poskusu implementiranja ene izmed zahtev trajnostnega razvoja. Vendar se je potrebno zavedati, da vseh ukrepov, predvsem drastičnih in takih, katere posledice se najbolj dotaknejo širše družbe, torej prebivalcev, ni moč uresničiti takoj in v polni meri. Enako bi lahko dejali za uresničitev težnj oblasti po odgovornem okoljskem ravnanju prebivalcev, saj je tak ukrep, ki ne zahteva le dejanja, temveč tudi spremembo miselnosti ljudi, izjemno zahteven in dolgoročen proces. Zato menim, da je Ljubljana na pravi poti, potreben je le čas, ki pokaže rezultate.
- Na nek način vsak izmed projektov, ki so bili do sedaj omenjeni, zadovoljuje težnje oz. zahteve trajnostnega razvoja, bodisi z vidika zagotavljanja ekonomske uspešnosti in koristi za udeležence, bodisi spoštuje in ohranja socialno-kulturno avtentičnost lokalnega prebivalstva ali pa pomaga varovati naravne vire. Vendar pa velja tu izpostaviti projekt, do sedaj sicer še ne omenjen, ki v vseh pogledih krši težnje trajnostnega razvoja. To je projekt gradnje tirne vzpenjače na Ljubljanski grad, katere gradnja predstavlja primer degradacije okolja, saj kviri izgled grajskega hriba, posega v naravo, predvsem pa ne kaže ekonomskih koristi, saj prinaša izgubo odkar je pričela delovati (RTV Slovenija, 2008).

2.3.2 NEVARNOSTI

Med nevarnosti pa po moji presoji spadajo:

- Ljubljana vsako leto beleži porast števila registriranih osebnih vozil, kljub gorečemu prizadevanju, da poveča zanimanje za javni prevoz. Na eni strani lahko zasluge temu pripišemo tudi projektu gradnje podzemne parkirne hiše na Kongresnem trgu oz. Parku Zvezda (Mestna občina Ljubljana, 2010), saj lahko rečemo, da so mestne oblasti dvolične. Želijo spodbuditi javni prevoz, na drugi strani pa dajejo na voljo nova parkirna mesta v samem mestnem jedru. Kar je po eni strani prav, saj bodo s tem odpravili nezadovoljstvo marsikaterega prebivalca in obiskovalca mesta, ki ima nič kolikokrat probleme s parkiranjem. Po drugi strani pa s tem privabljajo v mesto več avtomobilov, več onesnaženja, več hrupa in ne spodbujajo ljudi k uporabi javnega prometa. Potrebno pa je tudi poudariti, da si mesto prizadeva vzpostaviti tudi rečni promet, za katerega so projekti že v teku oz. so nekateri že dokončani. Z njim želijo povečati mobilnost prebivalcev in na ta način tudi omejiti cestni promet.
- Nevključenost muzejske in galerijske ponudbe v celotno turistično ponudbo mesta predstavlja na eni strani neizkoriščen potencial in priložnost za razvoj, vendar pa nevljučenost kulturne ponudbe in neprizadevanje za njeno vključenost v celotno ponudbo predstavlja nevarnost. T.i. »izpuščanje« kulturne dragocenosti, tako v kulturnem kot v ekonomskem smislu ne prinaša nič pozitivnega. To pomeni neohranjanje kulturne

dediščine in vsekakor ne prinaša ekonomskih koristi. Kot pravi višja svetovalka oddelka za kulturo na MOL-u, je potrebno predvsem graditi na boljšem sodelovanju in vključenosti profesionalnih ustanov in ustvarjalcev s področja kulture v ustvarjanje celostne kulturne turistične ponudbe.

- Promocija in razvoj mestnega turizma, kot velika razvojna priložnost za Ljubljano, sicer lahko prinese zelo pozitivne in dobre kvalitativne rezultate. Tu je potrebno poudariti, da se za mestna potovanja ponavadi odločajo ljudje z višjo kupno močjo, tak trend razvoja pa lahko privede v težjo dostopnost za ljudi z nižjo kupno močjo. Vendar pa vodja razvoja in kakovosti turistične ponudbe Turizma Ljubljana zagotavlja, da ima mesto pripravljene programe za invalide, upokojene in mlade (torej za ljudi, ki imajo nižjo kupno moč), vendar se ti programi izvajajo samo glede na povpraševanje. Dodaja pa, da ukrepov za spodbujanje turističnega podjetništva, v smislu podpore socialnega turizma, zaenkrat ne izvajajo.
- Ker turizem združuje številne gospodarske panoge, je ljubljanski turizem pozicioniran kot eden ključnih faktorjev razvoja in povečanja gospodarske moči Mestne občine Ljubljana. To pa mesto Ljubljana in deležnike v turistični industriji postavlja pred veliko odgovornost. Za turistično industrijo to predstavlja veliko priložnost, da narekuje smernice razvoja, predvsem trajnostnega razvoja. Vendar pa lahko predstavlja tudi veliko nevarnost, saj se turistični dejavnosti nalaga veliko breme, za katerega pa tudi ni rečeno, da ga je zmožna nositi sama, saj konec koncev predstavlja sestav več panog gospodarstva in je posledično v veliki soodvisnosti od drugih.

Ocenjevanje razvoja take gospodarske dejavnosti, kot je turizem je torej kompleksno, še posebej z vidika trajnosti, saj je potrebno vzeti v poštev nemalo dejavnikov in zahtev. Povzamem lahko, da je veliko že bilo narejenega v smeri trajnostnega razvoja ljubljanskega turizma, vendar pa, če izhajam iz teorije, je doseganje ciljev trajnostnega razvoja kontinuiran proces. Zatorej je še veliko aktivnosti in ukrepov potrebnih v prihodnosti, veliko znanja, usklajevanja in sodelovanja. To med potrebne prihodnje korake k trajnostnemu razvoju turizma v Ljubljani uvršča tudi Kuščer (2010), v svojem Predlogu dopolnitve vizije razvoja turizma v Ljubljani in programa za obdobje 2010-2014. Navaja, da je pri strategiji trajnostnega razvoja potrebna skupna vizija, sodelovanje ter koordinacija, pomembno pa je tudi stalno učenje in s tem vpeljava učeče s turistične destinacije. Za vpeljavo take turistične destinacije pa navaja, da so potrebni poudarki na organizaciji, marketingu, kakovosti storitev, financiranju, ravnanju z obiskovalci ter da je potreben krizni in predvsem prilagodljiv management. Takega mnenja je tudi vodja razvoja in kakovosti turistične ponudbe na Turizmu Ljubljana, saj pravi, da današnji čas zahteva stalno učenje na vseh področjih delovanja in zato tudi na področju destinacijskega managementa usklajeno delovanje in konstantno učenje ni izjema. Dodaja, da znanje na tem področju še zdaleč ni zadovoljivo ter da je potrebna še kar nekaj dela na tem področju, predvsem pa na graditvi močnega medsebojnega sodelovanja vseh deležnikov.

SKLEP

Izhajajoč iz definicije trajnostnega turizma, torej turizma, ki zadovoljuje potrebe obiskovalcev, lokalnega prebivalstva, gospodarstva ter pri tem ohranja v ravnovesju sedanje ter prihodnje ekonomske, socialno-kulturne in naravne vplive, potem lahko rečemo, da mesto Ljubljana vse to v svojem turističnem razvoju poskuša zaobjeti.

Mestna občina Ljubljana in zavod Turizem Ljubljana se zavedata, da turizem v Ljubljani predstavlja faktor urbanega razvoja, ki posredno in neposredno pomembno prispeva h kakovosti življenja v mestu, tako za danes kot tudi za jutri. Zatorej jemljejo turizem kot generator razvoja oz. gospodarske rasti, o čemer pričajo mnogi razvojni, strateški, trženjski in promocijski projekti na področju turizma.

Ključ do uspešnega implementiranja trajnostnega turizma, mesto Ljubljana že ima v svojih rokah, saj je razvoj podprt z usklajenim ukrepanjem in ustrezno politiko. Vidi se, da je veliko truda vložena v ozaveščanje prebivalcev o okoljskih problemih, vendar na drugi strani kako o tem obveščajo in spodbujajo turiste ni veliko zaslediti. Nekatera prizadevanja in zadani projekti se niso izšli po pričakovanjih, razlog pa po mojem mnenju tiči v tem, da primanjkuje miselnosti in videnja potreb po uravnoteženem ali bolje rečeno sonaravnem razvoju s strani prebivalcev in posledično tudi obiskovalcev. Če se želi mesto razvijati v duhu trajnosti, je vsekakor potrebna skupna vizija, želja po usklajenem delovanju in sodelovanju tudi širše družbe. Slednje velja tako za ekonomski kot tudi socialno-kulturni ter okoljski vidik predstavljen v tej diplomski nalogi. To je vsekakor skupni primanjkljaj, za popravek katerega se deležniki turistične ponudbe Ljubljane trudijo, vendar vse to je le še zahteva časa.

LITERATURA IN VIRI

1. Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C. & Scott, N. (2008). Destination and enterprise management for a tourism future. *Tourism Management*, 30, 63-74.
2. European Commission. (2007). *Action for more sustainable european tourism: Report of the tourism sustainability group*. Najdeno 3. marca 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/docs/tsg/tsg_final_report_en.pdf
3. *European People's Party Group in European Parliament*. Najdeno 25. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.eppgroup.eu/Policies/pkeynotes/42environment-action-prog_sl.asp
4. European Commission. (2008). *Indicators for Tourism Sustainability in TSG Final Report*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/EUROSTAT_assessment_of_TSG_indicators.pdf
5. Hopwood, B., Mellor, M. & O'Brien, G. (2005). Sustainable Development: Mapping Different Approaches. *Sustainable Development*, 13, 38–52.
6. Komisija Evropskih skupnosti. (2007). *Program za trajnostni in konkurenčni evropski turizem*. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
7. Kuščer, K. (2010). *Predlog dopolnitve vizije razvoja turizma v Ljubljani in programa za obdobje 2010 – 2014* (Interno gradivo).
8. *Ljubljana Pametno Mesto*. Najdeno 30. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ljubljanapametnomesto.si/>
9. Mihalič, T. (1993). *Problematika okolja in ukrepi ekološke politike v turizmu* (doktorska disertacija) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
10. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Mihalič, T. & Omerzel Gomezelj, D. (2006). Destination competitiveness – Applying different models, the case of Slovenia. *Tourism management* 29, 294-307.
12. Malnar, B. (2003). *Raziskovalni seminar – študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Ministrstvo za gospodarstvo. (2009). *Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za leto 2010*. Najdeno 5. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/

14. Ministrstvo za gospodarstvo. (2006). *Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007 – 2013*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo.
15. Ministrstvo za notranje zadeve. (2008). *Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za leto 2007*. Najdeno 25. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.policija.si/images/stories/PULJ/PDF/Statistika/lp2007.pdf>
16. Ministrstvo za notranje zadeve. (2009). *Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za leto 2008*. Najdeno 25. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.policija.si/images/stories/PULJ/PDF/Statistika/LetnoPorocilo2008.pdf>
17. Ministrstvo za notranje zadeve. (2010). *Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za prvo polletje 2009*. Najdeno 25. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.policija.si/images/stories/PULJ/PDF/Statistika/PolletnoPorocilo2009.pdf>
18. Mestna občina Ljubljana. (2008). *Strategija razvoja kulture v MOL 2008 – 2011*. Ljubljana: Mestna občina.
19. *Projekt Civitas Elan*. Najdeno 30. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.civitasljubljana.si/>
20. *SIW 2010 - Povabilo k zelenemu delovanju in počitnikovanju*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu www.mg.gov.si/.../mg.../turizem/SIW_2010_gradivo_za_medije_STO.doc
21. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Ekonomsko področje, Turizem*, 31. avgust 2010. *Prihodi in nočitve*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
22. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
23. Timur, S. & Getz, D. (2007). A network perspective on managing stakeholders for sustainable urban tourism. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 20, (4), 445-461.
24. *The Visit Initiative*. (2004). Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.ecotrans.org/visit/docs/pdf/visit_en.pdf
25. *Trajnostni turizem [STO]*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures/category/attachments_1/2009/Trajnostni_tur_9009.pdf.pdf
26. *The Partnership for Global Sustainable Tourism Criteria*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Global_sustainable_tourism_criteria.pdf

27. *Turistična sezona v Ljubljani*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/?e_casopis={B0D31083-D558-45C1-A69D-CA53FC37404}&id_newspaper={6BD7A4A7-7AC0-45EC-8567-0BD9AA41FE50}&lng=1
28. Turizem Ljubljana. (2010a). *Letno poročilo Zavoda za turizem Ljubljana za poslovno leto 2009*. Ljubljana: Zavod za turizem.
29. Turizem Ljubljana. (2010b). *Mesečna poročila o delu Turizma Ljubljana za januar-junij 2010*. Ljubljana: Turizem Ljubljana.
30. UN Publication. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.
31. UN Publication. (2003). *Tourism and Local Agenda 21: The Role of Local Authorities in Sustainable Tourism*. Najdeno 6. marca 2010 na spletnem naslovu: <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/3207-TourismAgenda.pdf>
32. UN WTO. (2004). *Sustainable Development of Tourism (2004)*. Najdeno 18. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.unwto.org/sdt/mission/en/mission.php?op=1>
33. UN WTO Publication. (2005). *Tourism Congestion Management at Natural and Cultural Sites*. Madrid: World Tourism Organisation.
34. UNEP & UN WTO. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. Paris: United Nations Environment Programme, Madrid: World Tourism Organisation.
35. UN WTO. (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook*. Madrid: World Tourism Organisation.
36. Vuk, D., (2000). *Uvod v ekološki management*. Kranj: Moderna organizacija.
37. *Vzpenjača pridelala veliko izgubo*, RTV Slovenija. Najdeno 30. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.rtvsl.si/tureavanture/podobe-slovenije/vzpenjaca-pridelala-veliko-izgubo/200762>
38. Zavod za turizem Ljubljana. (2006). *Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana za obdobje 2007 – 2013*. Ljubljana: Zavod za turizem.

PRILOGE

- Priloga 1: Tabela projektov in dogodkov v letih 2009 in 2010 s področja turistične dejavnosti, razvrščeni v stebre trajnostnega razvoja
- Priloga 2: Grafikon dnevne koncentracije delcev PM_{10} in Tabela povprečne letne koncentracije delcev PM_{10} za Slovenijo do leta 2008
- Priloga 3: Tabeli kaznivih dejanj zoper premoženje v Ljubljani za leti 2006 in 2007 ter za leti 2008 in 2009
- Priloga 4: Tabela pregleda načrtovanega gibanja posameznih ključnih kazalnikov po posameznih letih od leta 2006 do leta 2013
- Priloga 5: Vprašalnik za intervjuje

PRILOGA 1

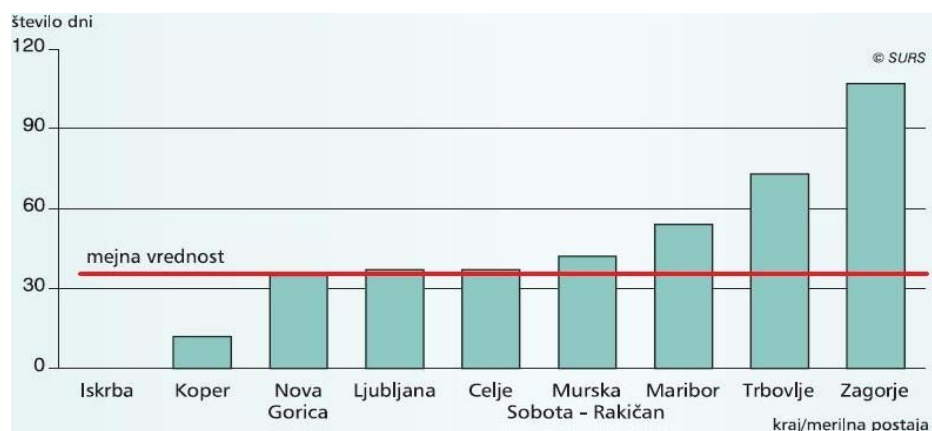
Tabela 1: Projekti in dogodki v letih 2009 in 2010 s področja turistične dejavnosti, razvrščeni v stebre trajnostnega razvoja

PODROČJE DELA	STEBRI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA		
	EKONOMSKI	SOCIALNO - KULTURNI	OKOLJSKI
PRIREDITVENE DEJAVNOSTI (skupno bilo 1.407 prireditev, vse brezplačne za obiskovalce)	• sofinanciranje prireditev na javnih površinah in programov turističnih društev	• razstavišče fotografij v koritu Ljubljanice in na Jakopičevem sprehajališču • festival Evropa Ljubljani - Ljubljana Evropi • festival Junij 2009 v Ljubljani (blizu 50 predstav različnih žanrov) • projekt December 2009 v Ljubljani • Knjižnica pod krošnjami • Art market in boljši sejem sta oživila bregove Ljubljanice • ob Ljubljani predstavljena dela najmlajših umetnikov - Barvosip • uspešno izvedene druge tradicionalne prireditve	• projekt Za lepšo Ljubljano (vsakoletna akcija turističnih in drugih društev, namenjena čiščenju okolja) • ekološka akcija čiščenje reke Ljubljanice
RECEPTIVNA DEJAVNOST	• organiziranje veliko predstavitev turističnih destinacij in posameznih turističnih krajev • javni natečaj za promocijski film o Ljubljani • pametna turistična kartica - Enotna mestna kartica (Urbana)	• brezplačni tečajji slovenščine za tujce	• izposoja koles (3.833 izposoj za dve uri - 12% več kot v letu 2008 in 2.125 izposoj za ves dan - 16% več kot v letu 2008) • projekt Ljubljansko kolo 2010-2011 • Kavalir - posebno električno vozilo, ki vozi domačine in obiskovalce brezplačno po peštevih površinah v središču mesta
KONGRESNA DEJAVNOST, PROMOCIJA IN POSPEŠEVANJE PRODAJE, ODNOSI Z JAVNOSTMI, PRODUKCIJA PROMOCIJSKIH GRADIV	• udeležba na kongresnih borzah, sejmih, work shopih (Italija, Avstrija, Madžarska, Nizozemska, Hrvaška, Srbija) • sodelovanje s Kongresnim uradom Slovenije pri razpisih za dodatna sredstva za turistično promocijo ter pri izvedbi in sofinanciranju ključnih trženjskih in PR akcij v tujini • udeležba na borzah IMEX, BTC v Rimu, EIBTM v Barceloni, MATKA Helsinki, ACTB Dunaj, FITUR Madrid, Salon Bruselj, BIT Milano, ITB Berlin, MIIT Moskva, RDA Koln, WTM London • izdelava kataloga za strokovno javnost (organizatorje potovanj in novinarje) Key to Ljubljana for Travel Trade Professionals • nov kongresni katalog Key to Ljubljana for Meeting Planners • publikacija za pridobivanje kongresov - Kandidature • promocijski letaki za sejme in borze v skoraj vseh evropskih jezikih • pridobitev kreativnih zasnov za kongresne oglaševane Ljubljane • uspešno lansirali teme ki so pozitivne - prireditve, Superbrand za turistično destinacijo Ljubljana • intenzivno delo na tujih trgih, predvsem na tistih, ki so postali zanimivi zaradi novih letalskih povezav - skandinavske države, Španija • izid pomladno/poletne in jesensko/zimske številke revije PRI - namenjeno tujim novinarjem in organizatorjem potovanj • prvi katalog vseh nastanitvev v Ljubljani in okolici • izvedenih 58 študijskih tur za tuje novinarje	• nova maskota Ljubljane, Ljubljanski zmaj, kot sredstvo promocije na sejmih in borzah • novo turistično predstavništvo - v Veliki Britaniji, London • v sodelovanju z GZS in oddelkom za kulturo MOL je Ljubljana nastopila na Buchmesse Frankfurt in se predstavila kot Svetovna prestolnica knjige 2010	
RAZVOJ IN KAKOVOST	• Zavod za Turizem Ljubljana razpolaga z namenskimi sredstvi koncesijskih dajatev od posebnih iger na srečo, ki so namenjena turistični infrastrukturi	• prenova opuščene steklene rastlinjaka v Tivoliju, kjer se sedaj vrstijo raznolike razstave • prenova Trnovskega pristana, nadomeščanje dotrajanih in nevarnih vrb • gradnja gasilskega črpališča na Ljubljani in plavanjoča ploščad, ki služi kot vstopno mesto za ladijce - projekt Rečni transport • prenova vremenske hišice v Miklošičevem parku, ki je postala zanimiva informacijska točka - predstavitev Miklošičevega parka, slavista Frana Miklošiča ter arhitekta in urbanista Fabianija • prenovljen podhod v Tivoli pri Moderni galeriji in sedaj predstavlja zanimiv vstop v največji mestni park • prenova brežin Ljubljane - nove sprehajalne poti in površine za prireditve	

Vir: Lastno delo (Turizem Ljubljana, 2010a ; Turizem Ljubljana, 2010b).

PRILOGA 2

Slika 1: Dnevne koncentracije delcev PM_{10} *, Slovenija, 2008

Legenda: * Mejno dnevno vrednost koncentracije delcev PM_{10} [$50\mu\text{g}/\text{m}^3$] je dovoljeno preseči do 35-krat v koledarskem letu; meja 35 dni je označena z rdečo črto

Vir: ARSO v Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo, 2010, grafikon 1.

Tabela 2: Povprečne letne koncentracije delcev PM_{10} *, Slovenija

Merilna mesta	$\mu\text{g}/\text{m}^3$				
	2002	2005	2006	2007	2008
Ljubljana	42	37	33	32	30
Maribor	50	43	43	40	34
Celje	46	43	35	32	30
Murska Sobota-Rakičan	40	37	34	30	30
Koper	...	...	31	29	25
Nova Gorica	39	34	34	33	31
Trbovlje	47	55	40	37	38
Zagorje	47	52	46	41	43
Iskrba		16	14	15	16

Legenda: * Letna mejna vrednost koncentracije delcev PM_{10} je $40\ \mu\text{g}/\text{m}^3$

Vir: ARSO v Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo, 2010, tabela 1.

PRILOGA 3

Tabela 3: Kazniva dejanja zoper premoženje v Ljubljani za leti 2006 in 2007

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj zoper premoženje*		
	2006	2007	upad / porast (v %)
Poškodovanje tuje stvari	3.342	3.115	-6,8
Tatvina - skupaj	30.048	28.327	-5,7
vlom	11.284	11.252	-0,3
drzna tatvina	350	298	-14,9
tatvina motornega vozila	605	590	-2,5
druge tatvine	17.809	16.187	-9,1
Rop	340	263	-22,6
Roparska tatvina	68	55	-19,1
Zatajitev	711	742	4,4
Klasična goljufija	1.680	1.957	16,6
Požig	22	26	18,2
Druga kazniva dejanja	763	571	-25,2
Skupaj	36.974	35.056	-5,2

Legenda: *Kazniva dejanja zoper premoženje, brez istovrstnih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete

Vir: Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za leto 2007, 2008, str. 19.

Tabela 4: Kazniva dejanja zoper premoženje v Ljubljani za leti 2007 in 2008

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj zoper premoženje*		
	2007	2008	upad / porast (v %)
Poškodovanje tuje stvari	3.115	2.679	-14
Tatvina - skupaj	28.327	24.610	-13,1
vlom	11.252	8.353	-25,8
drzna tatvina	298	253	-14,1
tatvina motornega vozila	590	356	-39,7
druge tatvine	16.187	15.648	-3,3
Rop	263	215	-18,3
Roparska tatvina	55	61	10,9
Zatajitev	742	584	21,3
Klasična goljufija	1.957	1.502	-23,2
Požig	26	10	-61,5
Druga kazniva dejanja	563	532	-5,5
Skupaj	35.048	30.193	-13,9

Legenda: *Kazniva dejanja zoper premoženje, brez istovrstnih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete

Vir: Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za leto 2008, 2009, str. 18.

Tabela 5: Kazniva dejanja zoper premoženje v Ljubljani za prvo polletje leta 2008 in leta 2009

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj zoper premoženje*		
	2008	2009	upad / porast (v %)
Poškodovanje tuje stvari	1.423	1.398	-2,4
Tatvina – skupaj	13.456	11.329	-15,8
vlom	4.719	3.981	-15,6
držna tatvina	154	118	-23,4
tatvina motornega vozila	199	214	7,5
druge tatvine	8.387	7.016	-16,3
Rop	101	150	48,5
Roparska tatvina	32	46	43,8
Zatajitev	328	319	-2,7
Klasična goljufija	952	897	-5,8
Požig	4	8	...
Druga kazniva dejanja	326	417	27,9
Skupaj	16.634	14.564	-12,4

Legenda: *Kazniva dejanja zoper premoženje, brez istovrstnih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete

Vir: Poročilo o delu Policijske uprave Ljubljana za prvo polletje 2009, 2009, str. 17.

PRILOGA 4

Tabela 6: Pregled načrtovanega gibanja posameznih ključnih kazalnikov po posameznih letih od leta 2006 do leta 2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Povprečna doba bivanja (v dnevih)	1,9	2,2	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2
Število gostov (v 000)	342	376	384	407	431	465	479
Število nočitev (v 000)	650	827	768	855	905	1.023	1.054
Dnevna potrošnja (v EUR)	120	150	122	122	124	124	125
Turistična potrošnja na leto (v mio EUR)	78	124	93,7	104,6	112,2	126,8	131,7

Vir: Strateški razvojni in trženjski načrt turistične destinacije Ljubljana 2007 - 2013, 2006, str. 19

PRILOGA 4

1. Gospodarnost vašega dela se odraža v kakovosti poslovanja širše družbe in podjetij, zakaj znotraj zavoda nimate standardov in meril, s katerimi bi lahko spremljali gospodarnost in učinkovitost svojega poslovanja?
2. Trajnostni razvoj je temeljna razvojna paradigma slovenskega turizma in indikatorji so merila uresničevanja trajnostnih razvojnih načel v turizmu. Zakaj se ti podatki oz. kazalniki ne zbirajo na regionalni ravni oz. ravni destinacije?
3. Ena izmed načrtovanih aktivnosti (ki jih določa Turistična politika 2009-2010) za spodbujanje uveljavljanja načel trajnostnega razvoja v turizmu je spodbujanje uvajanja ustreznih okoljskih in drugih standardov kakovosti, podprtih s sistemom certificiranja in nadziranja. Kakšno vlogo ima tu mesto Ljubljana oz. v kolikšni meri to zasleduje?
4. Ena izmed bistvenih zahtev trajnostnega razvoja je, da razvoj krepi *ekološko odgovornost turistov*. Na kakšen način Ljubljana to počne?
5. Kakšne ukrepe izvajate na področju kakovosti zaposlitve (npr: vlaganje v promocijo določenih poklicev s področja turizma)?
6. Velik poudarek promocije je na mestem turizmu, za katerega je znano, da se za taka potovanja odločajo ljudje z višjo izobrazbo in večjo kupno močjo – to vse vodi v težjo dostopnost za ljudi z nižjo kupno močjo – imate morda pripravljen tudi nabor turističnih produktov in storitev t.i. »socialnega turizma« (npr: za invalide, upokojence, mlade)? Ali obstaja / imate v pripravi ukrepe oz. politike spodbujanja turističnega podjetništva v smislu podpore izgradnje socialnemu turizmu?
7. Ni moč zaslediti kakšen je delež turistične potrošnje v Ljubljani v celotnem BDP-ju destinacije? Koliko turistične potrošnje tudi ostane v destinaciji?
8. Je poleg spletne aplikacije *Ljubljana, pametno mesto* še kakšen drug ukrep v smeri okoljskega izobraževanja?
9. Veliko se dela na boljši mobilnosti in dostopnosti mesta – zapiranje mestnega jedra, ladjice itd. Kako na drugi strani »blažite« nezadovoljstvo prebivalcev? Ohranjate lokalno kulturno dediščino?
10. Ali menite, da mesto daje dovolj poudarka na desezonalizaciji?
11. V strateškem razvojnem načrtu od leta 2007 do leta 2013 je velik poudarek na razvoju Ljubljane kot destinacije. Ali menite, da so predvideni ukrepi na tem področju pravilno zastavljeni in oz. ali imajo vsi deležniki (zadovoljivo) znanje s področja destinacijskega managementa?

12. Ali menite, da je kulturna ponudba (muzejska in galerijska dejavnost) dovolj vpeta v celostno turistično ponudbo mesta? Na kakšen način je / če ne - kje vidite priložnosti?
13. Ali so kateri programi / projekti s področja kulture posebej namenjeni turistom? Kateri in kako?
14. Menite, da se daje dovolj poudarka na ohranjanju kulturne dediščine, njenih vrednot in vrednosti (v smislu razvijanja zavesti o njenih vrednotah in vrednosti)? Na kakšen način MOL to počne oz. katere so te aktivnosti?
15. Imate morda že razvito/predvideno strategijo kako vzbuditi zanimanje turistov za področje kulture – v smislu, da bi bila kultura motiv prihoda turista v mesto?
16. Menite, da zdajšnja kulturna ponudba kaže oz. prikazuje tudi (avtentično) kulturno raznolikost oz. strpnost do drugih kultur?

OSEBE, S KATERIMI JE BIL NAREJEN INTERVJU:

1. A: Višja svetovalka, Oddelek za kulturo MOL,
Saša Ogrizek
2. B: Višji svetovalec za turizem, Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet MOL,
Jurij Kobe
3. C: Vodja razvoja in kakovosti turističnih produktov, Turizem Ljubljana,
Viktorija Grašič Bole